

Václavské náměstí v perspektivách

PRACOVNÍ LISTY K VÝUCE O HISTORII
A SOUČASNOSTI VÁCLAVSKÉHO NÁMĚSTÍ

Poděkování

Díky náleží zejména autorům metodické příručky Milanu Hesovi a Tereze Rejškové, kteří metodickou příručku společně napsali a sestavili.

Rádi bychom touto cestou poděkovali Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR za finanční podporu projektu, bez níž by metodická příručka nemohla vzniknout. Opomenout nemůžeme ani donory celého širšího programu MKC Praha: Praha sdílená a rozdělená, v jehož rámci se budou metodiky používat. Patří mezi ně program Evropa pro občany Evropské unie, Česko-německý fond budoucnosti a Česko-polské fórum.

Úvod

Metodická příručka, kterou držíte v rukou, je jedním z výstupů projektu Praha sdílená a rozdělená. Cílem projektu i metodické příručky je pomocí symbolického významu místa utvářet živoucí vztah k minulosti tak, aby se stala zdrojem historického poučení a kritické interpretace vlastních dějin.

Jak již napovídá název projektu, sledujeme, jak jednotlivá místa Prahy a jejich významy byly sdíleny, či naopak nesdíleny jejími obyvateli – nejrůznějšími jazykovými, etnickými a náboženskými skupinami –, jak se do nich vpisovaly historické události, jak tyto děje zasahovaly do individuálních osudů Pražanů, do jejich vzájemného soužití, a všímáme si i významů, kterých konkrétní geografická místa mohou nabývat. Historii Prahy tak prezentujeme jako historii pluralitní. Toto pluralitní čtení historie Prahy projekt Praha sdílená a rozdělená zprostředkovává pomocí interaktivní internetové mapy, komentovaných procházek a programů pro školy.

Metodická příručka se na rozdíl od internetové interaktivní mapy a procházek, které se zaměřují na celé území Prahy, soustředí pouze na jednu geografickou část hlavního města – na Václavské náměstí. Právě Václavské náměstí je totiž místem, které je nabito symbolickými významy a které je ideálním prostorem, na němž lze konkretizovat dějinné milníky historie českých zemí ve dvacátém století. Je místem, kde se svolávají demonstrace, kam jsou umísťovány pomníky české státnosti, i místem, jehož vzhled se neustále mění v souladu s požadavky moderní doby. Zároveň je ale i místem, kde se odehrávají každodenní dramata života běžných obyvatel Prahy.

Příručka sestává z devíti listů. Každý je věnován konkrétnímu objektu či souboru objektů, které lze se studenty navštívit. Zážitek přímo na místě dějinných událostí, bohatý vizuální materiál a soubor otázek a úkolů je naučí kritické práci s historickými prameny a umožní jim vidět paralely a spojnice se současností, čímž se posílí jejich vztah k minulosti.

Místa obsažená v příručce jsou zanesena na interaktivní internetové mapě, kterou naleznete na adrese www.praha.mkc.cz. Mapa zpracovává i celou řadu dalších témat. Z virtuálního prostoru internetu pak tato témata, osudy a dějinné události přenášejí do ulic Prahy komentované procházky. Na procházky se můžete individuálně přihlásit pomocí našich internetových stránek v záložce procházky (<http://praha.mkc.cz/cz/walks>).

PRAHA
SDÍLENÁ A ROZDĚLENÁ

Internetovou mapu nalznete na stránkách www.praha.mkc.cz.

Na mapě jsou zanesena místa ilustrující multikulturní historii Prahy dvacátého století. Jde o místa každodenního setkávání, jako jsou kavárny, kina, obchodní domy, ale i místa, kde se psaly „velké dějiny“, které do multikulturního soužití zasáhly.

WARSAW

SELECT CITY

PRAHA SDÍLENÁ A ROZDĚLENÁ

MULTIKULTURNÍ CENTRUM PRAHA

MAPA • O PROJEKTU • PROCHÁZKY • PRO ŠKOLY • ARCHIV • KONTAKT

hledat

Zobrazit na mapě: 20.-30. léta 1933-1939 1939-1945 1945

Témata

- Uprchlíci před nacismem
- Romové v Praze
- Pražské kavárny
- Václavské náměstí

zrušit výběr

Václavské náměstí

Václavské náměstí v „dlouhém“ 20. století

Václavské náměstí v 1. Polovině 20. Století: Národní symbol, místo shromáždování automobilovou a tramvajovou dopravou (ze začátku tramvaje tahaly koně) se ulice korza a Václavské náměstí staly ústřední dopravní a urbanistickou křižovatkou, která sklídila přezdívku Zlatý kříž. Samotné Václavské náměstí přerostlo ve velkoměstské avenue, od roku 1908 například disponuje stánkem pro taxikáře.

všech sférách založený na absolutní dominanci titulárního národa. Dalším historickým paradoxem spojeným s tímto procesem a také s Václavským náměstím byla však rostoucí propast mezi komunistickou ideologií, jak byla představována vládou a asociace občanského odporu proti komunismu s narodnostně-kulturní identifikací a odkazem českých dějin, především právě

SOUVISEJÍCÍ MÍSTA

- Prager Tagblatt
- Hotel Adria
- Kavárna Boulevard
- Divadlo Semafar

Obsah

Místo paměti – paměť místa — 6

Národní muzeum – list učitelský — 22

Národní muzeum – žákovský list — 24

Biografie na Václavském náměstí – list učitelský — 30

Biografie na Václavském náměstí – žákovský list — 33

Obchodní domy – list učitelský — 38

Obchodní domy – žákovský list — 39

Divadla a Václavské náměstí – list učitelský — 47

Divadla a Václavské náměstí – žákovský list — 51

Kavárny a hotely na Václavském náměstí – list učitelský — 63

Kavárny, hotely a stravování na Václavském náměstí – žákovský list — 65

Prager Tagblatt a další tištěná média spojená s Václavským náměstím – list učitelský — 71

Prager Tagblatt a další tištěná média spojená s Václavským náměstím – žákovský list — 73

Spory o dům – list učitelský — 79

Spory o dům – žákovský list — 80

Palác Lucerna – list učitelský — 85

Palác Lucerna – žákovský list — 87

Autoři metodických listů — 92

Místo paměti – paměť místa

(ÚVODNÍ TEXT METODICKÉHO MATERIÁLU)

Milan Hes

PAMĚŤ A DĚJINY

Paměť může být pojímána jako fenomén, který významnou měrou napomáhá k utváření historického vědomí. Není konkurencí, či dokonce hrozbou pro odbornou historiografii. Naopak na ni lze nahlížet jako na vazbu k minulému, se kterou je možné při poznávání dějin smysluplně spolupracovat. Paměť dokáže přinášet svébytné pohledy na proběhlé historické události, nezřídka poodkrývá témata doposud skrytá či tabuizovaná, umožňuje do veřejně sdíleného vztahu k minulému vstupovat jedincům a skupinám z řad dlouhodobě mlčících či přehlížených.

Domníváme se, že v případě paměti a historie by mělo jít více o vzájemné „smíření“ a spolupráci těchto dvou pohledů. Například Françoise Mayer v knize *Češi a jejich komunismus*¹ ani nepoužívá striktního odlišení mezi pojmy dějiny a paměť a raději volí „souborné“ označení „vztah k minulosti“². Podle francouzské historičky se jedná o „vztah, který skupiny i jedinci udržují s tím, co bylo dříve“, o čemž si společně vytvářejí představu“³.

MÍSTA PAMĚTI

Co vůbec místa paměti jsou, jak vznikají a proč jsou společností přijímána, nebo naopak odmítána? Jaká mají splňovat kritéria, aby byla společností vnímána jako důstojná připomínka vztahu k minulosti? Minulost bývá ve společnosti připomínána, a tím i uctívána, různými způsoby. Již klasik teorie kolektivní paměti francouzský sociolog Maurice Halbwachs upozorňoval na skutečnost, že také „vzhled míst“⁴ může vystupovat jako důležitý činitel připomínání významu minulosti pro aktuálně vzpomínající jedince (skupiny). Polský historik Marcin Kula předkládá čtenářům ve své knize *Nošníci paměti historycznej*⁵ takřka nepřeborné množství „nosníků paměti“, které nás každodenně obklopují a jsou naším výrazem vztahu k minulosti. Pod pojmem „nošník paměti“ se dá v myšlení Marcina Kuly najít velmi pestrá škála jevů, které odkazují na náš vztah k minulému. Domníváme se, že je možné tento pojem ztotožnit s pojmem „místa paměti“, tak jak ho například chápe francouzský historik Pierre Nora. Podle něj „základní důvod existence míst paměti spočívá v zastavení času, v pozdržení nástupu zapomnění, ve fixaci určitého stavu věci“⁶.

Ačkoli si většinou pod označením místa představíme konkrétní prostor, který svou „existencí“ odkazuje na historickou osobnost, událost či děj, nemusí se vždy jednat o lokalitu či budovu na ní stojící. Variabilita míst paměti je skutečně velká. „Mohou to být ‚historické památky‘ typu pomníků, budov a míst spojených

1 F. MAYER: *Češi a jejich komunismus*. Praha 2009.

2 Tamtéž, s. 30.

3 Tamtéž, s. 30. Pokud však má přece jen F. Mayer upřesňovat mezi paměti a historií, pak historii úzce definuje jako „intelektuální operaci, snažící se zjistit minulé fakta“. Paměť je vnímána autorkou naopak v širším významu. Klíčovým znakem paměti je charakteristický rys vztahu k minulosti, který se „dotýká spíše identity větších či menších společenských celků“. Tamtéž, s. 31–32.

4 M. HALBWACHS: *Kolektivní paměť*. Praha 2009, s. 109–110.

5 M. KULA: *Nošníci paměti historycznej*. Warszawa 2002.

6 P. NORA: *Mezi pamětí a historií: problematika míst*, in: A. Bensa (ed.): *Antologie francouzských společenských věd: Politika paměti*. Praha 1998, s. 24.

s významnými událostmi nebo se životem významných osob, ale třeba i písně, prapory a jiné lidské i přírodní výtvary, které spojením s určitým příběhem nabývají symbolického významu a samotnou paměť tak upevňují, stabilizují a zajišťují její kontinuitu,⁷ popisuje bohatství míst paměti český historik Eduard Maur.

Místo paměti může být svou povahou takřka imaginární (až lehce fiktivní), může být více symbolické než reálné. Podstatné však je to, aby byl prezentován vztah k minulému. Důležitou podmínkou existence míst paměti je podle Pierra Nory to, že „místa paměti žijí jediné díky své schopnosti proměny, v neustálém ožívování svých významů a nepředvídatelném bujení svých odnoží“.⁸ Místa paměti nemohou spočinout v nehybném klidu bez kontaktu s žijící společností.⁹ Pokud se tak stane, pak se v nejlepším případě stanou místy historie.

DIDAKTIKA DĚJEPISU A MÍSTA PAMĚTI

Domníváme se, že cesta ke skutečně živé vazbě k vlastní minulosti nemůže začínat u stolu úředníků, kteří finančně zajistí vybudování dalších a dalších míst paměti. Tyto nové pomníky, památníky apod. budou sice snadno viditelné, ale je otázkou, kdo k nim bude „dobrovolně“ v demokratickém prostředí přicházet. Nedemokratické režimy si publikum paměťových oslav přivedly až na místo konání, mnohdy ho náležitě teoreticky připravily, vybavily ho hesly i úkony, které se sluší předvést.

Vztah k minulosti přirozeně sám od sebe fungovat nemusí. Není to zázračné perpetuum mobile, které by odůvodňovalo automaticky samo sebe a vábilo svou silou většinu společnosti k upřímnému setrvání na místě paměti. Pokud má cesta k místům paměti zůstat skutečně „vyšlapaná“¹⁰ lidmi, pokud se má jednat o chodník, který nezaroste trávou, nebo není každých dvacet let přelit asfaltem narychlo státem objednanými a placenými zřízenci, pak by takovéto putování k místům paměti mělo přirozeně brát potřebnou sílu z rodin, ze školního prostředí i ze samotné didaktiky dějepisu, která si je dlouhodobě vědoma toho, že nemůže setrvat v budovách škol, ale musí se rovněž rozvíjet v prostředí mimoškolním. Ostatně jen málo míst paměti je přímo svázáno s „klasickou“ formou vzdělávání.

Stručná antologie školních historických pramenů o vybraných historických meznících vývoje Prahy a Václavského náměstí

ZAMYŠLENÍ NAD ŠKOLNÍM HISTORICKÝM PRAMENEM

Analytickým čtením materiálů, které doplňují faktografický výčet historického vývoje Prahy, lze úspěšně rozšířit pochopení pro jinak často zmiňované historické mezníky.

V níže uvedeném textu není sledován pouze vývoj institucí, jež ovlivňovaly chod Prahy. Pozornost je rovněž věnována významným událostem, reflektován je taktéž zrod fungování Prahy jako celoevropsky významného multikulturního místa.

7 E. MAUR: *Paměť hor*. Praha 2006, s. 18.

8 P. NORA: *Mezi pamětí a historií: problematika míst*, s. 24.

9 Tamtéž, s. 24.

10 Na cestě k místům paměti by tedy měly být slovy filozofa Paula Ricoeura patrné a rozpoznatelné „stopy“, které můžeme sledovat. „Stopa“ je odkazem na toho, kdo místem procházel. Je však také přímo s tímto člověkem spjatá. Jedná se o jeho „stopu“. V případě jejího zničení již nemůže být vytvořena znovu. Může být přibližně rekonstruována cesta, kterou osoba procházela, ale stopu z přítomnosti na její původní místo vrátit nelze. „Stopa je takovým nezbytným předpokladem historické praxe,“ uvádí Paul Ricoeur. Stopa rovněž „vybízí, abychom ji sledovali, abychom se vrátili, je-li to možné, až k člověku, až ke zvířeti, kteří tudy prošli, [...] stopa je křehká a potřebuje, aby byla zachována netknutá“. Nenechat zmizet stopu je velmi důležité. „Stopa je tedy jedním z nezákladnějších nástrojů, jimiž historické vyprávění ‚refiguruje‘ čas.“ In: P. RICOEUR: *Čas a vyprávění III*. Praha 2007, s. 166–179.

Školní historický pramen může být chápán jako jistá „stopa“ minulého, kterou můžeme v edukačním prostředí cíleně sledovat, objevovat, vracet se k ní či ji obrazně řečeno následovat. Vycházíme z přesvědčení, že pozorné následování těchto „stop“ přivádí žáka na cestu k historickému myšlení, k historickému vědomí. Domníváme se, že právě cílené zacházení se školním historickým pramenem významnou měrou přispívá k celkově aktivnímu pojetí výuky.

Zacházení se školním historickým pramenem je vlastně přímo odvozeno od principů práce s historickým dokumentem. „Katalógy otázok profesionálnych historikov, ktoré kladú jednotlivým písomným prameňom z minulosti, sa musia stať východiskom na tvorbu základných súborov otázok pre žiakov a učiteľov vo výučbe dejepisu,“¹¹ výstižně konstatuje Viliam Kratochvíl. Tento přední slovenský didaktik také předkládá modelové otázky, které by mohly žákům výrazně pomoci při „pátrání“ po „neznámých okolnostech“ konkrétního pramene. Ačkoli se v této souvislosti jedná především o rozbor písemného školního historického pramene, domníváme se, že se tato „sada“ pracovních otázek může stát smysluplným východiskem rovněž pro zacházení s pramenem obrazovým, audiovizuálním apod.

V pěti základních otázkách, které Viliam Kratochvíl zmiňuje pro práci s písemným školním historickým pramenem, by mohlo jít především o postižení následujících kategorií:

- „1. Kdo je autorem pramene?
2. Kdy byl napsaný?
3. Co je obsahem pramene?
4. Komu byl pramen určený?
5. Jaký byl záměr autora pramene?“¹²

Tyto dotazy jsou skutečně navrženy tak, aby naplňovaly jakési minimum, které je vhodné především pro žáky základních škol či odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Pro potřeby středoškoláků Viliam Kratochvíl nabízí „katalog“ poněkud obsáhlejší podoby:

- „1. Kdo je autorem pramene?
2. Kdy byl pramen napsaný?
3. Informuje nás autor pramene jako očitý svědek, anebo má informace z druhé ruky? (Je to primární, anebo sekundární pramen?)
4. O jaký typ pramene jde? (Je to například dopis, smlouva, protokol... apod.?)
5. Které historické pojmy můžeme z pramene získat?
6. Která slova, jména nebo pojmy v prameni neznáme?
7. O čem pramen vypovídá?
8. Sleduje autor nějaký záměr?
9. V kterých částech pramene uvádí autor fakta?
10. V kterých částech pramene autor hodnotí? Je možné vůbec rozpoznat autorovo hodnocení?
11. Je autor pramene nestranný, snaží se být objektivní?
12. Je naopak zaujatý, straní někomu?
13. Do jaké míry je text pramene věrohodný?“¹³

Samozřejmě, že tento navržený soubor dotazů nemusí být v žádném případě konečný a může se dále rozšiřovat. V této souvislosti také Viliam Kratochvíl odkazuje na Roberta Stradlinga, který v publikaci *Jak učit evropské dějiny 20. století*¹⁴ uvádí při práci s písemným školním historickým pramenem také další otázky. Jedná se o zjišťování následujících problémů:

11 V. KRATOCHVÍL – H. MLYNARČÍKOVÁ: *Maturita po novom. Dejepis. Externá časť / interná časť. Testy*. Bratislava 2007, s. 99.

12 Tamtéž, s. 99.

13 Tamtéž, s. 99.

14 R. STRADLING: *Jak učit evropské dějiny 20. století*. Praha 2003.

- „14. Jsou fakta v tomto pramenu podporována fakty, která již znáte z jiných pramenů, včetně učebnice?
 15. Potvrzuje tento pramen interpretace události v jiných pramenech, nebo je vyvrací?
 16. Jsou zde nějaké mezery v důkazech, jako chybějící jména, data nebo další fakta, která by vám pomohla odpovědět...?“¹⁵

Modelové přístupy k rozboru písemného školního historického pramene jsou velmi důležitým (a snad i základním) východiskem také pro práci s dalšími typy historických textů (mapa, fotografie, karikatura, svědectví pamětníka, film, komiks aj.).

Učitelská antologie pramenů – vybrané texty o dějinách Prahy a Václavského náměstí

Kolem 870: Založení pražského oppida (předchůdce Pražského hradu)

Kristiánova legenda:

„Kníže Bořivoj tam zanechal při svém odchodu přemnoho přátel, jedná se v jejich radě o tom, jak by se ukrotilo smýšlení lidu rozlíceného proti laskavému vladaři a jak by se popudilo vši mocí proti zrádnému vetřelci k jeho záhubě. Ale protože velká většina zrádců přála tyranovi, dohodnou se obě strany na tom, že vyjdou z metropolitního města, totiž Prahy, a že uváží na sněmovním poli, co by měly činiti. Ale zrádná strana zrádců, křivě jednajíc, vzala si s sebou na to sněmovní pole tajně zbraně a krunýře... Ale tento jejich ničemný záměr nezůstal nikterak utajen straně Bořivojově, a tak i tito obléknuvše si pod šatem krunýře, vyjdou na sněmovní pole, kde se mělo rozhodnout o ustanovení knížete. [...] A tak sklávše ho mečem, obrátili všechny jeho druhy na útěk a jejich nepravého knížete vyhnali z vlasti. Potom pospíšivše na Moravu, přivedou dřívějšího vévodu zpět a znovu ho dosadí na jeho místo. Poněvadž pak tento kníže, když dlel na Moravě, učinil Bohu všemohoucímu slib, jestliže ho Pán přivede se ctí zpět do vlasti, že postaví baziliku ke cti blahoslavené matky boží a věčně neporušené Panny Marie, když se vrátil, bez prodlení hleděl splniti svůj slib na samém hradě Praze.“

965: Kupec Ibrahim ibn Jakub poprvé zmiňuje Prahu jako město vystavěné z kamene a malty

Zpráva Ibrahima ibn Jakuba:

„Co se týče země Bújisláwa, tedy její délka od města Frágha až k městu Krákúia obnáší cestu tři týdny. A ona sousedí po délce se zeměmi Turků. A město Frágha je postaveno z kamene a z vápna. Je nejbohatějším ze zemí (měst) zbožím. Přicházejí sem z města Krákúia Rusové a Slované se zbožím. A přicházejí k nim ze zemí Turků muslimové, Židé a Turci rovněž se zbožím a obchodnickým závažím a vyvážejí od nich otroky, cín, různé druhy kožešin. Jejich země jsou nejlepší ze zemí lidí severu a nejlépe zásobované živobytím. Za jeden kinšár se u nich prodává tolik pšenice, co vystačí člověku na jeden měsíc, a za jeden kinšár se u nich prodává tolik ječmene, co vystačí pro jednoho koně na 40 nocí, a prodává se u nich za jeden kinšár deset slepic. Ve městě Frágha se vyrábějí sedla, uzdy a málo trvanlivé štíty užívané v jejich zemích. V zemi Bújama se vyrábějí lehké šátečky z velmi jemné tkaniny na způsob sítky, které se k ničemu nehodí. Jejich cena u nich v každou dobu činí 10 šátků za jeden kinšár a pomocí jich kupují a prodávají. A mají jich zásoby. A představují u nich majetek a cenu všech věcí, kupují za ně pšenici, mouku, koně, zlato, stříbro a všechny věci. Patří k zvláštnostem, že obyvatelé Bújama jsou tmaví, černých vlasů a že plavost je u nich řídká.“

¹⁵ Tamtéž, s. 159.

973: Založení pražského biskupství

Kosmova kronika:

„973 – Papež Boleslavovi II. Tvoje rodná sestra, jménem Mlada, též Marie, přinesla mezi jinými žádostmi, jimž nelze odepřít, od tebe prosbu našemu srdci milou, totiž, aby s naším povolením v tvém knížectví ke cti a slávě církve Boží smělo být zřízeno biskupství. To my zajisté s radostným srdcem slyšíme... A proto z plnomocenství apoštolského a z moci svatého Petra, jehož jsme přece náměstky, svolujeme a schvalujeme a ustanovujeme, aby při kostele svatého Víta a svatého Václava mučedníků povstal biskupský stolec a při kostele svatého Jiří mučedníka aby byl zřízen pod řeholí svatého Benedikta a pod poslušenstvím dcery naší, abatyše Marie, sbor svatých panen. Ale ne podle obřadů neb sekty bulharského a ruského národa, nebo dle slovanského jazyka, nýbrž vyvol [...] k tomu dílu jednoho hodného kněze, především v latinském písmě vzdělaného.“

1085: Korunovace prvního českého krále, Praha se stává jeho sídlem. Vyšehrad centrem státu

Vyšehradský kodex:

„Mezitím Egilbert, poslušný císařova rozkazu, přijel do hlavního sídla Prahy a dne 15. června při slavné mši svaté pomazal Vratislava, oděného královskými odznaky, na krále a vložil korunu na hlavu jeho i na hlavu jeho manželky Svavaty, oblečené v královské roucho. Přitom duchovní a všichni dvořané třikrát volali: „Vratislavu, králi českému i polskému, vznešenému a mírumilovnému, od Boha korunovanému, život, zdraví a vítězství!““

Kolem 1170: Stavba Juditina mostu (druhý kamenný most ve střední Evropě)

Pátrání po Juditině mostu:

„Byl postaven zřejmě mezi léty 1158 až 1172, tedy v časech vlády knížete Vladislava II., který po zisku královského titulu jako král používal označení Vladislav I. Byl to panovník, který se velmi výrazně vepsal do tváře české krajiny, protože za něj byla postavena spousta románských staveb, především tedy sakrálních, ale i ten most spadá pod jeho gesci. Předpokládá se, že když v roce 1158 v Řezně získal královský titul, tak tam viděl kamenný most, který, jak se donedávna tradovalo, byl už v té době dostavěn. My jsme ale v kontaktu s kolegy z Řezna, a ti jsou v poslední době opatrnější, jak to s tím mostem vlastně bylo. Určitě byl ve stavbě, ale jsou tam náznaky, že v té první etapě byly postavené třeba jenom pilíře, ta mostní část byla dřevěná a celý kamenný most byl dokončen až poměrně hluboko ve 13. století. U nás to vypadá, že most Juditin byl celokamenný již v těch uvedených letech, o kterých jsem mluvil, takže by předstihl i ten most řezenský. Vladislav určitě přišel s ideou stavby mostu; také se to většinou bere tak, že to byla oslava získání královského titulu. Jenomže Vladislav ten titul získal za své zásluhy v evropské politice, trošku i na těch bojištích, a v Čechách ani v Praze se příliš nezdržoval. Tíha starosti tak spadla na jeho manželku Juditu Durynskou, a to se odrazilo i v názvu mostu.“

(Zdroj: www.rozhlas.cz)

12. století: Doklady existence „multikulturní“ Prahy

Privilegium Soběslava II. (1173–1178) pro pražské Němce:

„Já, Soběslav, český vévoda, oznamuji všem nynějším i budoucím, že přijímám ve svou milost a ochranu Němce, kteří bydlí v pražském podhradí, a přeji si, aby tito Němci, tak jako jsou od Čechů odlišní národností, tak také od Čechů a jejich zákona či obyčeje byli odděleni. Povoluji tudíž těmto Němcům, aby žili podle zákona a spravedlnosti Němců, jak to měli od doby mého děda krále Vratislava. Povoluji jim faráře, kterého by si podle vlastního uvážení k svému kostelu zvolili, a rovněž soudce, a biskup jejich žádosti nijak nechť neodporuje... Nemusí se účastniti žádné vojenské výpravy, leda že by bylo třeba bojovat za vlast... Souditi zabití člověka přísluší knížeti, přičemž se knížeti za zabití platí deset talentů řezenské mince, nebo propadá pravá ruka vrahova, nebo se zařídí věc podle milosti. Kdo by mezi nimi porušil mír, zaplatí knížeti deset talentů, kdo je vinen. Má-li při Čech s Němcem, a měli-li by rozhodovati svědkové, nechť má Čech proti Němci dva Němce a jednoho Čecha, všechny věro-

hodné. Podobně jestliže má Němec při s Čechem, tu Němec nechť má proti Čechovi dva Čechy a jednoho Němce, avšak věrohodné. O Románech a Židech platí pravidlo obdobné... Povolují také Němcům, aby byli svobodní od hostí, poutníků a příchozích. Vězte, že Němci jsou svobodní lidé.“

13. století: Doklady existence „multikulturní“ Prahy

Privilegia Přemysla Otakara II. Židům:

„Všem židům usídleným v našem království a panství ustanovili jsme tato práva bez porušení zachovávat. Za prvé totiž jsme ustanovili, aby pro movité peníze nebo nemovitou věc nebo v trestní věci, která se dotýká osoby nebo věci žida, nebyl připuštěn na svědectví žádný z křesťanů proti židovi, leč s křesťanem a židem... Jestliže křesťan zastaví základ židovi, a bude tvrdit, že židovi zastavil za menší peněz, než žid vyznává, bude přísahat žid na jemu zastavený základ, a co prokáže přísahou, křesťan ať se nezdráhá mu zaplatiti... Jestliže židé mezi sebou vyvolají nesvornost nebo bitku, rychtář našeho města si nad nimi nebude osobovat žádnou pravomoc, ale král nebo vévoda nebo nejvyšší komorník země nebo království vykoná soud... Jestliže křesťan způsobí židovi jakoukoli ránu, viník zaplatí králi nebo vévodovi dvanáct hřiven zlata, které musí dáti jeho komoře, a zraněnému židu dvanáct hřiven stříbra a náklady, které vynaloží na léky pro svoje léčení. Také jestliže křesťan zabije žida, ať je potrestán náležitým soudem a všechny movité a nemovité věci ať přejdou v moc krále nebo vévody... Jestliže křesťan z jakékoliv opovážlivosti rozmetá nebo přepadne jejich hřbitov, ať zemře rádem soudu a všechno jeho ať připadne komoře krále nebo vévody... Také chceme, aby žádný se neodvážil nutiti žida k placení základů o jeho svátečním dnu... Také podle ustanovení papeže co nejpřísněji zakazujeme, aby jednotliví židé nebyli viněni, že používají lidské krve. Také nařizujeme, aby cokoliv žid půjčí, ať to bude zlato, denáry nebo stříbro, to se mu má zaplatiti nebo vrátit s povinným úrokem, který roste.“

Následovalo:

1257 založení Malé Strany – druhého pražského královského města

1320 založení Hradčan – třetího pražského města (r. 1598 povýšeno mezi královská města)

1338 založení Staroměstské radnice

1344: Praha se stává sídlem arcibiskupství. Doba Karla IV., českého krále a císaře Svaté říše římské

Kronika Františka Pražského:

„Jasný kníže pan Karel, markrabí moravský, v touze po vynětí Kostela pražského a rozšíření jeho důstojnosti, dosáhl od pana papeže, že se stal sídlem metropolitním a bezprostředně podléhal římské kurii. Dříve totiž podřízen arcibiskupovi mohušskému. Proto, když bylo od řečené kurie přineseno pallium, byl ctihodný otec a pán, pan Arnošt, [...] s převelikou slávou od četných biskupů sousedních zemí v Pražském kostele vysvěcen na pražského arcibiskupa. I byla slavnost prvního vložení neboli přijetí pallia osobou řečeného pana Arnošta. Konečně tento první arcibiskup v Království českém přijav pallium, vyšel z chrámu a v přítomnosti krále českého a markrabího moravského a mnoha knížat i jiných biskupů založil nový Pražský kostel a chvalně ho stavěl jako umělecké dílo s mistrovskými sochařskými pracemi nikdy v tomto království nevidanými. V téže době byl opat litomyšlský vysvěcen řečeným panem arcibiskupem na biskupa. Ten je spolu s biskupem kostela olomouckého jeho podřízeným.“

1348: Založení Univerzity Karlovy, první vysoké školy ve střední Evropě

Zakládací listina Karla IV.:

„Obzvláště touží srdce naše [...] a k tomu zejména náš duch obrací svůj zřetel, jak by naše království české, [...] o jehož povýšení s všemožnou pilností pečujeme a k jehož cti a blahu vším usilováním svým směřujeme, jak by toto království, jako se řízením božím od přírody raduje z hojnosti potravy tělesné, tak aby po příkazu naší prozíravosti za našich časů uměle ozdobeno bylo velkým počtem moudrých mužů, aby naši věrní obyvatelé králov-

ství, kteří bez přestání lačnější po plodech věd, nemusili se v cizině doprošovat almužny, ale aby nalézali v království stůl k pohoštění připravený... Protož [...] v našem hlavním a nejpůvabnějším městě Pražském, kteráž jak bohatstvím úrody zemské, tak půvabem místa nad míru užitečně k tak velikému jest uzpůsobeno úkolu, rozhodli jsme se po zralé úvaze vyzdvihnout, zaříditi a nově zříditi obecné učení. Na učení tom budou doktoři, mistři a žáci všech fakult... Doktory, mistry a žáky na kterékoli fakultě [...], ať přijdou odkudkoli, [...] chceme pod zvláštní ochranou [...] zachovat a všem pevnou záruku dáme, že privilegia, výsady a svobody, kterých z moci královské užívají [...] doktoři a žáci na učení v Paříži a v Bologni, všem a každému, kdo by sem chtěl přijít, štědře udělíme.“

1348: Založení Nového Města pražského – čtvrté městské části středověké Prahy

Kronika Beneše Krabice z Weitmile:

„Léta Páně 1348, v den svatého Marka (25. dubna), pan Karel, král římský a český, položil základní kámen a založil Nové Město pražské a dal vystavět velmi pevnou hradbu s branami a převysokými věžemi od hradu Vyšehradu až na Poříč. Ale i samotný vrch Vyšehrad obehnal zdí a velice pevnými věžemi a celé to dílo dokončil za dva roky. Také přikázal vysázet okolo města Prahy zahrady a vinice a pro tyto zahrady a vinice velmi přibýlo obyvatelstva. V krátké době bylo postaveno i mnoho stavení. Rovněž dal přivézt z Rakous velmi ušlechtilé druhy révy a vysázel je tam a pod hradem Karlštejnem, který v té době začal stavět. Na různých místech král také zřídil přemnoho rybníků pro království velmi prospěšných. Když to viděli páni, šlechtici, řeholníci i prostí lidé, vysazovali všude v Čechách vinice a zahrady a stavěli rybníky, vzdávajíce díky Nejvyššímu, jenž jim dopřál takového panovníka, pod jehož vládou se jim vše dařilo. Téhož roku založil v témže Novém Městě klášter řádu svatého Benedikta a usadil v něm bratry Slovany, kteří by sloužili mši a zpívali hodinky slovanským jazykem.“

1419: První pražská defenestrace, počátek husitských válek

Kronika Vavřince z Březové:

„Roku 1419 v neděli na sv. Abdonu (30. července) se konalo veliké procesí od Panny Marie Sněžné ke sv. Štěpánu, a kostel sv. Štěpána před nimi zavřeli. Ale lidé z toho procesí vyvrátili kostelní dveře a vešli do kostela násilím a sloužili tam mši svatou a podávali prostému lidu tělo a krev Páně pod obojí způsobou. Když se pak z toho procesí od sv. Štěpána vraceli, zastavili se u (novoměstské) radnice a žádali purkmistra a konšely, aby byli propuštěni všichni vězňové, kteří byli zatčeni za to, že přijímají tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí způsobou. Purkmistr a konšelé ani rychtář to nechtěli udělat. A vtom prý někdo z radnice hodil kamenem po knězi, který nesl monstranci s tělem Páně. Všichni lidé v tom procesí byli velmi pobouřeni, vtrhli na radnici a vyplenili ji. Purkmistra [...] a konšely [...], rychtářovy pacholky [...] – ty všechny a ještě několik dalších ukrutně a bez milosti povraždili, protože je házeli z oken dolů na oštěpy, sudlice, meče a kordy; a který při tom nevypustil duši, toho hned na místě dorazili. Ale tehdy jim nevzali nic z toho, co měli na sobě, ale čepice i stříbrné opasky položili na ně. A pro tento čin padl na nepřátele kalicha Páně veliký strach. Pak svolali všechny usedlé i podruhy na radnici pod trestem ztráty hrdla a vyhnání z města (mnozí proto z města uprchli) a obecný lid si zvolil čtyři hejtmany až do ustanovení nových konšelů... Při tom shazování konšelů [...] byl také Jan Žižka, jeden z nejvýznamnějších členů družiny krále Václava. A po tom vraždění se staroměstští konšelé hned dohodli s celou obcí, protože měli strach z toho, co se stalo těm novoměstským. Tehdy král Václav – byl s celým svým dvorem na Novém hradu – se dověděl ty žalostné zprávy a náramně se rozhněval... Ale někteří z králových rádců, kteří přáli kalichu, spolu s představenými Starého Města pražského začali umlout dohodu mezi králem a obcí Nového Města pražského. A tak bylo dohodnuto, že obec Nového Města se pokoří králi a král že ráčí potvrdit nové konšely, které si obec zvolí. Tak se i stalo. Hned osmnáctý den nato, to jest ve středu po Nanebevzetí Panny Marie (16. srpna), zemřel král Václav [...] raněn náhlou mrtvicí z velkého žalu nad tím, že se Pražané tak silně vzbouřili a konšely jim ustanovené sházeli z radnice a dopustili se na nich takové ukrutnosti. Zemřel v podvečer, v hodinu nešporní, s velikým křikem a strašným řevem.“

1420: Bitva na Vítkově a Vyšehradě

Kronika Vavřince z Březové:

„*Vítkov: Míšeňští pak jezdci se svými lidmi a s nimi spojenými sedmi nebo osmi tisíci vyjeli na horu, útokem a s troubením napadli srub a obsadili příkop i viničnou věž. A když chtěli lézt na zeď, udělanou ze země kamení, a dvě ženy s jednou dívkou a asi s šestadvaceti muži, kteří tehdy zůstali v srubu, udatně kamením a sudlicemi odporující, se bránili, neboť neměli šípy ani prach do houfnic. A tak jedna z žen, třebaž beze zbroje, překonávala odvalu mužů, nechtějíc ani o krok uhnouti z místa, a volala: „Neslušíť věrnému křesťanu před Antikristem ustoupit!“ A tak zmužile bojujíc, byla zabita a vydechla duši. I Žižka, přišed tam, byl by sám zabit, kdyby ho nebyli cepy vyrvali z rukou nepřátel. A když se již takřka celé město strachovalo, že bude ztraceno, [...] přišel zatím kněz se svátostí těla Kristova a za ním asi padesát střelců a ostatní sedláci beze zbroje s cepy. A nepřátelé, uviděvše svátost a uslyševše zvonění zvonku a silný křik lidu, zachvácení náramným strachem se dali na útěk a velmi rychle prchali, chtějíce jeden druhého v běhu předstihnouti. A za toho útoku [...] mnozí se zřítily z vysoké skály a zlámali vaz, přemnozí byli od pronásledovatelů pobiti, takže v době jediné hodiny bylo jich zabito skoro tři sta a jiní byli smrtelně zraněni a odvedeni.“*

1583–1611: Praha sídlem císaře Rudolfa II. Habsburského, počátek nového rozvoje

Rudolfínská Praha:

„*Návštěvníky rudolfínské Prahy vzrušovaly především pověsti o fantastických pokladech shromážděných v císařových proslulých sbírkách. Jen málokterí z nich měli možnost tuto kolekci navštívit. Obraz, který zanechali potomkům, není jednoznačný. Umělecká díla, jež dnes spojujeme s Rudolfovou sbírkou nejčastěji, tu ve skutečnosti představovala pouze jednu ze součástí pestrého a mnohotvárného organismu, který byl ve svém souhrnu encyklopedickým modelem kosmu. Ten tvořily jak výtvořiny lidských rukou (artificialia), tak přírodniny (naturalia), mnohdy důmyslně komponované do sugestivních uměleckořemeslných celků. Rudolf II. byl znalcem umění, jeho vědomosti a vkus ve všech ohledech přesahovaly úroveň obvyklou u běžných renesančních sběratelů. Ze starší tvorby se programově orientoval na díla Dürerova, Bruegelova a Correggiova. Mnohotvárnost císařových zájmů odrážejí práce jeho dvorních umělců, vzniklé mnohdy na základě složitého myšlenkového konceptu, jehož tvůrcem byl sám vznešený objednavatel. Slávu pražské školy jako posledního velkého centra evropského manýrismu připomínají fantaskní kompozice Arcimboldovy, stejně jako dramatické scény Bartholomea Sprangera, lyrické vize Josefa Heintze, nebo svrchované koloristické mistrovství Hanse von Aachen. Sochař Adriaen de Vries dokázal snad nejlépe naplnit císařovy představy o dvorském umění, hlásajícím a oslavujícím slávu imperátorovu. V kontextu hradčanských sbírek se tyto práce snoubily se skvostnými mozaikami z drahokamů, „handštány“ z jáchymovských dolů, nespočetnými díly uměleckého řemesla, s hracími automaty, ale též s astronomickými přístroji, ambrou, rohy jednorozců, mandragorami a přirozeně též s padělkami všeho druhu. Předměty z rudolfínských sbírek jsou dnes roztroušeny po celém světě, vzpomínka na ně však v Praze žije stále.“*

(Zdroj: Vít Vlnas: Ve stínu tvých křídel. Praha 1995)

1618: Druhá pražská defenestrace – počátek třicetileté války

Kronika Pavla Skály ze Zhoře:

„*Hrabě z Thurnu přistoupil rychle k Slavatovi a popadl ho za ruku jako i Voldřich Vchynský Jaroslava z Martinic, ale vůbec ještě se nevědělo, co se s nimi dítí bude, zdali do věže dáni, či v arest vzati budou, a šli s nimi upřímo do houfu stavů, kdežto jiní, chytivše se jich také, přímo je k oknu táhli. A tu teprva jeden každý soudil, že dolů z oken metáni budou. Ano i oni, když tomu porozuměli, že se s nimi nežertuje, ač prve nic pro vysokomyslnost a vzpouru svou žádnému neřikali ani se nekořili, teď však teprva počali prositi... Martinic vyhledával toho žalostivě, aby mu bylo zpovědníka dopřáno. Načež řečeno mu zkrátka, aby poručil duši Pánu Bohu... A tak nebyvše připuštěni k žádné milosti, jeden po druhém, nejprve však Martinic, protože Vchynský, jsa čerstvější*

a maje pomoc větší nežli hrabě z Thurnu, jenž Slavaty se prve chopil, dostal se s ním dřívěji k oknu tomu [...], s velikým jichž křikem „Ach, ach, ouvé!“ a rukama se rámů oken držení, kteréž však, byvše přes ně práni, naposledy pustiti musili, z téhož okna, [...] v pláštích, s rapíry i s jinými ozdobami svými, jak byli v kanceláři zastížení, do příkopu dolů pod palácem jsou po hlavách smetáni a vyhozeni, jakožto toho místa a ouřadu, jehož sobě vážit neuměli, nýbrž na veliké zlehčení slavného důstojenství císařského a královského a na zkázu vlasti své ho užívali, nehodní... Za nimi pak i Filipa sekretáře, kterýž chtěl se pod ochranu hraběte Šlika přivinouti a mezi stavu po stranách jako čamrha, jsa postavy prostřední, se točil a dle své všetečnosti a úštipků navyklých jich [...] dosti nevěcně a nerozšafně napomínal, [...] jako nějakého snopka ho týmž oknem také vyhodili. [...] Když pak již leželi všickni dole a byli spatřeni naživě, tedy hejduk nějaký učinil [...] k nim z okna palácového ránu jednu nebo druhou z ručnice, ale i ten se jich chybil.“

Následovalo:

1620: Bitva na Bílé hoře

1621: Staroměstská exekuce

1784: Spojení čtyř pražských měst v jediný městský celek – modernizace země za vlády Josefa II.

Praha kulturní – provolání hraběte Nostice z roku 1782:

„Obyvatel Čech, který cestoval po Evropě a který se mohl v každém hlavním městě podívat nádherné divadelní budově, musí po svém návratu do vlasti s bolestným srdcem zjišťovat, jak daleko jsme v tomto ohledu za cizinou... Abych tomu všemu odpomohl a svému rodnému městu Praze, jednomu z největších hlavních měst, opatřil také v tomto směru žádoucí okrasu [...], rozhodl jsem se vlastním nákladem a na vlastní nebezpečí vystavět úplně nové a vším možným pohodlím opatřené divadlo... Budu-li podporován v tomto svém podnikání, prvním toho druhu u nás, předsevzatém odvázně a z pouhé lásky k vlasti, [...] získá pražské divadlo, v této době v Německu již zcela zapomenuté, vbrzku úplně jiné vážnosti než dosud a bude jistě počítáno k nejslavnějším scénám... Jak vysoko se povzneslo vídeňské Národní divadlo pod ochranou Jeho Císařského Veličenstva! Za tímto vznešeným příkladem horlivě spěly všechny německé dědičné země. Měli bychom jedině my, obyvatelé Čech, dělati v tom výjimku a cítiti ve svých žilách méně německé krve? Abych předešel této výtce, přičiním se v prvé řadě sám o to, abychom měli Národní divadlo v naší mateřské řeči... Bude-li však dobře prospívati, nebudu se stavěti proti žádnému druhu dovolených her a žádnému jazyku, jen abych šlechtě a obecnstvu na jejich přání připravil mnoho radostných chvil.“

19. stol.: Počátky „dělnické Prahy“

Sociální proměna Prahy – dělnické čtvrti a sociální otázka v policejních zprávách (1844):

„Skrze umluvení a stoupení v hromadu více tiskařů byli dne 18. června dělníci kartouních tiskáren v hlavním městě Praze a jeho nejbližšího okolí pod pohrůzkami svedeni (práci) [...] opustit. Ten samý den byly od těch dělníků z fabrik některé tiskařské stroje v tom důmyslu zmařené, že ty samé vejdělkům tiskařů škodu činějí. Původcové a spáchatelé této nepřislušnosti se učinili zločinu veřejného násilí vinnými a bude se s nimi dle příslušnosti trestního zákona nakládati. Poněvadž se ale každý dělník, který na spolčení tom podíl bere a bezodkladně se k jeho řádnému zaměstnání nevrátí, stejného zločinu vinným činí, tehdy se oznamuje, že [...] všechny přestupníky [...] trestnímu jednání (nutno) odevzdat a proti takovým nejpřísněji ouřadovat; pročež sobě také každý odbýjný dělník ty smutné následky jeho protiprávního jednání, které také neomylně i jeho rodinu potkají, tím více připsat musí.“

Červnové povstání v revoluci 1848–1849

Paměti J. V. Friče:

„Ode mše na Koňském trhu odebíral jsem se s druhem svým Valdštýnem do kavárny v Královských lázních, kdež bylo se mi sejíti a domluvit s jedním kupcem stran dodání několika liber prachu pro náboje, jimž se měl vojenský sbor ‚Slávie‘ a zbylé nám asi dvě setniny filosofické kohorty pozvolna zásobiti. Došli jsme spolu nábrežím až k mlýnům, anž z Anenského plácku běžela celá bez sebe prostovlasá žena z lidu volající každému na potkání ustříc: ‚Lidičky, zle je! Jsme přepadeni, teče krev! Střílí se do nás, braňte se, stavte barikády!‘ [...] Ze všech stran pak již voláno barikády! barikády!, a než se kdo nadál, počali je nahodilí lidé na různých místech rázem instinktivně budovati. Ještě jsem byl svědkem přepadení a odzbrojení nečetného mužstva, kteréž tehdy na pravé straně příchodu k mostecké věži mělo nepatrnou svou strážnici.“

Od 60. let 19. století: Prudký rozvoj a modernizace Prahy

Založení Národního divadla (1868) ve vzpomínkách jeho ředitele F. A. Šubrtu:

„Již dne 14. května přijelo do Prahy po samotné státní dráze 25 000 osob, na 15. května byly na této dráze oznámeny další 24 zvláštní vlaky. Od rána do večera přijížděly kromě vlaků železničních i staré povozy, přivážejících po všech silnicích účastníky nejen z krajů blízkých, nýbrž i nejdálnějších končin vlasti, kde tehdy ještě [...] nebylo ni jedné dráhy železné... Počítalo se, že den před slavností přijelo do Prahy dalších asi 60 000 účastníků... Zajímavé postavy, pestré, zvláště moravské kroje národní a nadevšechno statečná švarná bandéria moravská a česká poutala k sobě nepřetržitě obecnou pozornost. Popisovati pak nesčíslné ty a nanejvýše dojmavé scény, jaké se udály u příchodu nových a nových tisíců, naznačiti i jen přibližně nadšení, jaké se při nich jevílo na příchozích i na chladnokrevných jinak Pražanech, jest nemožno. Tu bilo srdce národa opravdu tlukotem jásavým.“

Národní listy informují o Jubilejní výstavě (1891):

„Křížíkův elektrický dalekonosný reflektor již září! [...] Předevčirem jeho dokonalost p. Křížík ještě vyzkoušel a včera již nás svým dílem okouznil. Učinil tak až po fontáně, aby obecnstvo na výstavě déle zdržel, ale budiž mu odpuštěno! Je velkolepá! Máte dojem, jako když vlasatice hází daleko do krajiny z chvostu svého zářivého světlo. Táhne se přes výstavu, přes hlavní portál celou hlavní třídou a na druhé straně pozorujete také, která daleko a daleko zářivý ten chvost šlehá novým jasem. O tomto přece již možno říci: nová atrakce naší výstavy. [...] Konajíce dnes slavnosti na rozloučenou s výstavou, jež po pět měsíců zaujímala vrchol našeho veškerého života českého [...], budme si zároveň vědomi, že touto velkolepou manifestací své platné práce, rozešli jsme a zaplašili všechny chmury pomluv a mraky lží, jež nepřátelé naši po sto let kolem nás hromadili. Lev český na průčelí hlavní brány, vedoucí na výstaviště, a královská koruna česká, zářící na vrcholu Průmyslového paláce, nelíbily se jim, byly jim proti mysli, zaplašily je za ohradu celé rozsáhlé prostory výstavní daleko až k dynamitovým mostům libereckým: ujišťujeme je, že nezbaví se jich nikdy v království Českém, až kam hranice jeho sahají.“

Závěr 19. století: Rozsáhlá asanace Starého Města a židovské čtvrti

„Bestia triumphans“ (1897) – manifest spisovatele Viléma Mrštíka:

„Nové projevy a nové bouře obracejí se stále na jednu a tutéž adresu královského města Prahy. Dobrá její pověst je už bezmála holým snem, takže Praha už dnes platí ve své reprezentaci za jedno z nejzpozdilejších, inteligencí nejubožeji nadaných měst. Ba, co ještě horšího – Praha zlým svým příkladem stává se už jakýmsi nakažlivým morem, páchnoucím peplechem všeho nevkusu a dovoleného barbarství; epidemický její puch zachvacovati začíná nejkrásnější stará města království... Ani cizinci se už úsudkem svým netají a lidé s láskou a porozuměním našemu národu oddaní [...] odjíždějí z našeho, kdysi tak milovaného města snad navždy, prohlašujíce, že bez bolesti na sebevražedné dílo to dívati se nebudou a nebudou. ‚Pro Boha,‘ píše pí Pailleronová, žena franc. spisovatele, ‚co se to tu děje? Kdo to vše způsobil? To jistě zase ti vaši Němci!‘ Studem a v křečích kroutí se pero,

když přes hranice vysvětlovati má: ne Němci že to jsou, ale naši vlastní lidé, nepřítel všech nepřátel nejhorší, poněvadž – a to vysvědčení nelze Němcům upřít – dokud Němci byli v čele naší obce, takové surovosti páchaný nebyly! A Praha, ta slavná, ta královská, ta historická, ta stověžatá a – jak už tak rád si humbug český říká – ta Praha zlatá, kde není kamene, aby nebyl posvěcen krví našich předků, ale také není kamene, na který by se městská rada neopovážila namířit svou sekeru – ta Praha stále si ještě není vědoma barbarského díla – pustoší a vandalizuje dál a není týdne, ba není dne, aby člověk se strachem nebral noviny do ruky, nedočte-li se tam zas, že nový nějaký ‚genius‘ za souhlasu celé rady povstal s novým návrhem a patronu svou hrozí vložiti i do těch míst, která po tolikých bouřích a reptání byla za nedotknutelnou: Mostecká věž, židovský hřbitov, synagoga, proražení široké ulice ze Staroměstského náměstí k Vltavě, zboření domů na severní straně Staroměstského náměstí a zastavení jich školní budovou jakousi, Vyšehradská skála s tunelem!“

1918: Vyhlášení nezávislosti Československa, Praha se stává hlavním městem nové republiky a sídlem prvního prezidenta

Vzpomínka herečky Leopoldy Dostálové:

„Když toho dne 28. října 1918, tenkrát já jsem zrovna jela v tramvaji, přijížděla jsem k muzeu a najednou vletěl někdo na stanici do vozu a vykřikl: ‚Máme mír! Jsme svobodní!‘ No to bylo něco tak úžasného, že si to nedovedete představit. Všichni teď vyletěli z toho vozu, všechno se objímalo. Tenkrát skutečně byl náš národ jednotný, jednotný tedy do posledního člověka. Bohužel to netrvalo dlouho tenkrát.“

(Zdroj: www.rozhlas.cz)

15. 3. 1939: Nacistická okupace českých zemí

Pamětnice D. B.:

„Můj otec chodil do kanceláře až na osm hodin, takže jsme snídali všichni společně a pak jsme se rozešli. Já do jedné školy, bratr do druhé. A vždycky se musely poslouchat zprávy. U snídaně byl klid, aby otec mohl poslouchat, co je nového. Pořád ta znělka z Vltavy. Pražská... , A zachovejte klid, prosím. Německá armáda překročila naše hranice. Směřuje tam a tam. Zachovejte klid prosím. ‘ A zase ta znělka. Víím, že maminka plakala. Já jsem to ještě tak nechápala a bratr vůbec ne. Otec byl hodně smutný a říkal: ‚To bude hrůza, co nás teď všechno čeká.‘ Odešel spíš do kanceláře než já do školy. Tu moji cestu už zdobily dlouhé německé vlajky. Oni měli ty dlouhé prapory. Visely z pátého patra až do prvního a uprostřed hakenkreuz. A přišla jsem do školy, první hodinu byla matematika. Profesorka Janáčková, Pražačka, velká sokolka, a začala matematiku tím, abychom povstali, a kdo umí, ať se pomodlí za vlast.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

28. 10. 1939: Demontrace proti nacistické okupaci

Pamětník K. H.:

„Několik dní před 28. říjnem, to už byl protektorát, už byla válka od 1. září, už to bylo všechno napjatý, to je pravda, a ono to proběhlo nesmírně spontánně. Takže hned od rána 28. října 1939 se nešlo na fakultu. A šlo se do ulic. A ty vlny šly hned od rána od osmi, devíti hodin těma pražskejma ulicema. Občas i někde zasáhli policajti, ale ti naši český se chovali naprosto seriózně, jenom vždycky říkali: ‚Heleďte, kluci, nedělejte tady zbytečněj binec, aby sem pak nevolali Němce.‘ Ty německý policajty. Ale to víte, mladí kluci... Dělejte demonstraci ukázněným způsobem... Takže každou chvíli se to někde naplnilo a odpoledne se to například soustředilo tady na Vinohrady, na Žižkov, to znamená ulice Žitná, Ječná, Mezibranská, tady jak je ta Koruna. Tam se to rychle sebralo a najednou se davy mačkaly ze všech možnejch ulic. A tak to víte, zpívaly se hymny, všichni jsme měli trikolory, protože to se opatrovalo už několik dní před 28. říjnem, a ty trikolory měl každej přišpendlené. Ale proč to? Protestovali jsme samozřejmě proti, i když se tenkrát na vysokých školách nic špatnýho ještě nedělo,

ale to víte, už byl protektorát, republika už neexistovala a 28. říjen byl zakázaný přísně už Němcema, nejenom tzv. protektorátní vládou, ale Němci, že jo... My jsme byli vyrozuměni policejním inspektorátem pražským, tedy českým policejním prezidentem, že to a to se nesmí a že to Němci zakázali... No, to víte, to nás nadzvedlo, že jako takový nějaký zákazy... Takže se šlo toho 28. října, ale že bychom obraceli autáky nebo rozbíjeli výkladní skříně, to absolutně ne.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

15. 11. 1939: Pohřeb Jana Opletala – demonstrace proti nacismu

Pamětník R. Š.:

„Studentská nálada byla taková, že se do Prahy studenti dostanou a vykřičí svůj názor na protektorát. A taky se tak stalo. Nikdo jim nezabránil. Ve velké skupině přišli až na Karlovo náměstí, kde napřed křičeli před technikou a potom pokračovali do vnitřního města, Na Příkopu, na Václavské náměstí a nevím, kam ještě. A všude ve skupinách provolávali hanbu protektorátu [smích], svobodu, Československá republika ať žije a tak dále. Už při naložení rakve se studenti loučili zpívanou hymnou. Samozřejmě, že se zpívala celá československá hymna, včetně Nad Tatrou sa blýská, což bylo tenkrát přísně zakázáno.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

1945: Květnové pražské povstání

Pamětnice E. K.:

„Druhá taková událost bylo povstání v 45. roce, kdy jednak jsem s kamarádkou chodila po Starém Městě v tu sobotu 5. 5. a začaly se strhávat německé vlajky. Takže jsem zažila lynč malejch kluků Hitlerjugend na Staroměstským náměstím, takže jsem pochopila, že musím rychle domů, že je zle. No a potom jsme byli schovaní v krytě. Vedle ve Spálené ulici, kam muži z toho krytu chodili tu barikádu stavět. Pak nám někdo přišel říct, že mého otce zatkli v Lidovém domě. On řídil redakci nějakýho ženskýho časopisu a oni je všechny odvedli na nádraží, to dnešní Masarykovo, a tam je odpočítávali a každýho desátýho zastřelili. Takže my jsme nevěděli, jestli je můj otec desátý, nebo není. Takže to byly takový úplně hrozně osobní a sugestivní zážitky, který kdybych chtěla jako tu dobu popsat, tak bych si vybrala jako ty hlavní.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

1968: Pražské jaro – pokus o reformu socialismu. 21. 8. 1968: Intervence vojsk Varšavské smlouvy

Pamětník K. P.:

„Bydleli jsme na Míráku. Celou noc nad námi hučela letadla. Tenkrát existovalo takové zařízení, říkalo se tomu rozhlas po drátě. To byl rozhlas jen na jednu stanicí. Bylo to velmi pohodlné, nemohl jste poslouchat nic jiného. Šlo to po drátě, nešlo to přes anténu, takže ten příjem byl kvalitní. Něco takového jsme měli taky. Začalo to vysílat asi v pět hodin ráno. Když to začalo, tak opakovali furt: ‚Dnešního dne překročila spřátelená vojska československou hranici, stalo se to bez vědomí prezidenta republiky, předsedy vlády...‘ A že vyzývají všechny lidi ke klidu. To se opakovalo pořád. V tom prvním polospánku jsem se domníval, že je to nějaká rozhlasová hra. Když jsem začínal být při vědomí, tak jsem si uvědomil, že to není hra. Ty dny předtím už bylo vidět, že jsme v nějaké velké nemilosti, tak jsem se nějak probudil. Naši bydleli v Třebíčské, to je pod vinohradskou sokolovnou, tak si říkám, že musím k našim. Moje máma pracovala jako sekretářka v rozhlase. Hlavně aby máma nešla do práce. U rozhlasu bude jako tradičně nějaká firma.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

16. 1. 1969: Smrt Jana Palacha

Pamětník T. H.:

„V lednu 69 byly pražské hospody plné studentů, kteří byli v podobné situaci, ještě se mohli vrátit na Západ. Celé noci jsme diskutovali, zda máme zůstat tady, nebo se vrátit. V té době jsem si dělal taková duchovní cvičení, které vedl pater Reinsberg v Arcibiskupském paláci, a poslední den těchto cvičení přišla zpráva, že se upálil Jan Palach. Probleskla zpráva, že po sobě zanechal dopis, který podepsal ‚pochodeň číslo 1‘. Tak jsem si řekl, že teď jsme všichni v situaci pochodně číslo dvě, že tento akt, kdy člověk si váží charakteru národa víc než svého vlastního života, že obětuje svůj život tak strašným způsobem, aby probudil svědomí národa, nás všechny zavazuje. Co bych měl udělat? V mém případě by to asi neměla být smrt, ale spíše jakýsi tvar života. A tak jsem začal svou osobní válku s komunismem.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

28. 3. 1969: Nepokoje na Václavském náměstí

Kalendárium České televize:

„Československá televize odvysílala přímý přenos zápasu mezi ČSSR a SSSR na mistrovství světa v ledním hokeji. Po skončení utkání proběhly na Václavském náměstí bouřlivé oslavy našeho vítězství, při kterých byly rozbity výlohy kanceláře Aeroflotu. Federální výbor pro tisk a informace obvinil Čs. televizi z rozpoutávání protisovětských nálad a nařídil prověřit veškeré televizní pořady, které jsou v rozporu s vnitřní a zahraniční politikou státu, a vypustit všechny názory napadající KSČ a SSSR.“

(Zdroj: www.ceskatelevize.cz)

Demonstrace z 21. 8. 1969 – výročí srpna 1968

Vzpomínky Milana Krejčířka:

„Ústí Melantrichovy ulice zavíral kordón příslušníků Lidových milic v modrých uniformách. Stáli těsně vedle sebe, na hlavách měli vojenské přilby a v rukou drželi samopaly s nasazenými bodáky namířenými proti davu. Ozbrojenou jednotku milicionářů tvořili starší muži kolem padesátky. ‚Že se nestydíte, dědci pitomí – proti vlastním lidem, Češi proti Čechům, dělníci proti dělníkům,‘ vykřikl kdosi z davu. ‚To nejsou žádní dělníci, jsou to hajzli bezpáteří. Copak by tohle mohl udělat normální slušnej člověk?‘“

(Zdroj: Rok po roce: poválečnými dějinami rok za rokem. Polanka nad Odrou 2014)

1974: Připojení nových čtvrtí a obcí k Praze, která se stává aglomerací s milionem obyvatel

Praha velkoměstem:

„Hlavní město republiky. Snad každý si představí majestátní Hradčany, Karlův most a v pozadí chrám sv. Mikuláše na Malé Straně. Jenže to je jen malá část historického města a pouhý zlomek dnešní podoby velkoměsta, jež má plochu bezmála 500 km čtverečních a přes 1,2 milionu obyvatel. K tomuto stavu šela Praha postupným rozšiřováním, z něhož nejrozsáhlejší byla ta z let 1922, 1960, 1968 a 1974. [...] Ještě větší a významnější rozšíření Prahy se odehrálo 1. července 1974. Tehdy se Praha rozrostla o 30 obcí o celkové ploše téměř 200 km čtverečních a dosáhla dnešní velikosti – 496 km čtverečních. Praha je tak – alespoň relativně – jedním z největších hlavních měst. Pro srovnání – Berlín s 3,5 milionu obyvatel má plochu sotva 900 km čtverečních, Moskva s více než deseti miliony obyvatel těsně nad 1000 km čtverečních. ‚Rozšíření Prahy v roce 1974, byť bylo tehdy občas označováno za přehnané, bylo vlastně velmi předvídatelné a vytvořilo spoustu rezervních ploch nejen pro sídliště a hromadnou zástavbu, ale i pro individuální výstavbu rodinných domků,‘ říká architekt Alois Hála, působící tehdy na plánovacím úřadu. Podle něj je právě rozsáhlá individuální zástavba nedaleko centra pro Prahu typická. Jiná velkoměsta mají takovouto zástavbu spíše na okrajích, nebo na předměstích.“

(Zdroj: www.prazsky.denik.cz)

1977: V Praze vzniká Charta 77

Rozhovor s pamětníci D. N.:

„Jak to vlastně bylo se vznikem Charty 77? Je to přímá návaznost na proces s Plasty, nebo jak na to vzpomínáte? V podstatě ano. V době, kdy tak lidé mezi sebou diskutovali a uvědomovali si, že vlastně proces, který je proti nim veden, je proces vykonstruovaný na základě politické potřeby, politické poptávky zlikvidovat toto hnízdo, tak zazněla jako motiv myšlenka zákonnosti. S tím, že v podstatě v té době vstoupily u nás v platnost pakty o dodržování lidských a ekonomických práv, tak se to nějak propojilo. Lidé, kteří víc politicky uvažovali, zkonstruovali nosnou myšlenku Charty, na které jsme se potom dohodli všichni: že jako občané cítíme odpovědnost za to, co se v této zemi děje, a že její nezákonnosti budeme monitorovat a budeme o nich informovat veřejnost, ať už českou nebo světovou.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

Říjen 1988: Demontrace proti komunistickému režimu

Nejen k 20. výročí okupace:

„Leták nezávislých iniciativ: Československé nezávislé aktivity oznamují, že dne 28. října v Praze na Václavském náměstí, od 15. do 17. hod., pořádají manifestaci u příležitosti 70. Výročí vzniku republiky. Program: – zahájení státní hymnou – krátké projevy zástupců jednotlivých iniciativ – manifestační pochod na Staroměstské náměstí – zakončení manifestace státní hymnou...“

(Zdroj: Rok po roce: poválečnými dějinami rok za rokem. Polanka nad Odrou 2014)

10. 12. 1988: První povolená demonstrace – Škroupovo náměstí

Z projevu Václava Havla:

„Co to znamená, že se tu můžeme dnes takto sejít – bez asistence vodních děl? Může to být jakýsi výjimečný ústupek, vynucený různými okolnostmi, může to být ale i signál tolerantnějšího vztahu k nezávislým občanským iniciativám. Ať tak či onak, jedno je jisté: bez statečné účasti mnoha tisíc lidí na nezávislých manifestacích 21. srpna a 28. října na Václavském náměstí by tento dnešní kompromis proveden nebyl.“

(Zdroj: Rok po roce: poválečnými dějinami rok za rokem. Polanka nad Odrou 2014)

15.–21. leden 1989: „Palachův týden“ demonstrací proti komunistickému režimu

Pamětník O. Č.:

„Já jsem v té době měl domluvené schůzky na ten následující týden, kam jsme jeli s Honzou Chudomelem, kde jsme jeli do Brna a do Bratislavy. Takže já jsem vypadl z tý cely, další den jsme se sebrali a odjeli jsme do Brna, tam jsme se dozvěděli, že v Praze je další demonstrace. Další den jsme se dozvěděli, že je další demonstrace, tak jsme říkali – hergot – a zároveň, že byla rozprášená. Tak jsme dojeli do Bratislavy... Když jsme se vrátili, tak ten čtvrtek toho Palachova týdne, což byl ten nejhorší den, jsme slyšeli, že ten čtvrtek byl hodně vostrej, ale jak ostrý, jsme se dozvěděli, až když jsme přijeli do té Prahy, protože jsme to dostávali z druhé ruky a přes Svobodku, a sami jsme tu Svobodku moc neslyšeli, takže nám někdo říkal, že na Svobodce říkali, že atd. atd. Takže jsme se vrátili a tady ta nálada byla úplně jiná, to bylo úplně jiný město. To bylo město, který zažilo tejdén mlácení od policajtů. Bavil jsem se s lidma ve svém okolí a ti říkali: Hele, ten čtvrtek, to je konec. Bratr David, kterej tam i dostal do držky, říkal, že to byla trestná výprava, že se odchytávali lidi a utloukali je na ulici, aby se odnaučili chodit demonstrovat, byla to lekce daná lidem na ulici. A v ten čtvrtek ty lidi mlátili už hodně, že je jen nevláčeli po ulici, ale že do nich fakt třískali vší silou.“

(Zdroj: www.pametnaroda.cz)

Listopad 1989: Václavské náměstí v revoluci 1989

Vzpomínky Petra Pospíchala:

„Byla to jednotná vlna výkřiků a volání školní mládeže, která se ve velkém množství sbíhala z horních ulic a plynulým pohybem, spíše během, směřovala po Škrétově ulici dolů na Václavské náměstí. Všechna ta energie, veškeré očekávání, součet všech pochybností, nadějí a myšlenek, se seskupil v jeden velký spontánní lidský proud. Nebyli to jen školáci s brašnami, ti jen byli nejhlučnější a nejrychlejší. K Václavskému náměstí spěchali i starší lidé, mnozí jen směřovali za takto emotivně plynoucím a hlučícím davem, aniž by se stačili ptát, proč a kam. Málokdo by ale potřeboval toho pražského rána klást si zbytečné otázky. Za několik málo minut jsem vyběhal z domu ven. Byl to velkolepý zážitek. Pod sochou mohlo být v tu chvíli tak dva až tři tisíce lidí. V ostatních částech Václavského náměstí byly další různé větší skupiny – třeba kolem budovy Melantrichu bylo lidí opravdu hodně.“

(Zdroj: www.denikreferendum.cz)

1993: Rozdělení Československa – Praha hlavním městem České republiky

Václavské náměstí se stalo dějištěm oslav vzniku ČR.

Novinář Karel Hvizďala o rozpadu státu:

„Československo se na dvě samostatné republiky rozdělilo o půlnoci z 31. prosince 1992 na 1. ledna 1993. Nelze ale říci, že se rozpory, které rozpad společného státu Čechů a Slováků způsobily, objevily znenadání. Jejich kořeny je nutné hledat v minulosti, dokonce někdy i u samého vzniku masarykovského Československa. Po euforii ze znovunabytí svobody v roce 1989 si většina z nás byla ochotna utáhnout opasky a nést větší břímě odpovědnosti za společnost i své životy. Snahy Slováků o emancipaci jsme my Češi buď nevnímali vůbec, nebo jsme je považovali za vrtochy a rozjívěnost mladšího bratra. A také si mnozí bohorovně říkali: Ať si jdou, nám se jen uleví... A ono se to opravdu záhy stalo.“

(Zdroj: www.ceskatelevize.cz)

(Poznámka: Pokud není uvedeno jinak, jsou prameny citovány podle publikace:

Kvirenc, Jan – Kunstová, Eliška: *České dějiny do roku 1914: historie v dokumentech*. Liberec 2006.)

Václavské náměstí v souvislostech místa a času

Václavské náměstí svědkem dějinných událostí

POČÁTKY PROSTOR

Rozšíření pražských měst začal realizovat Karel IV. již krátce po své korunovaci českým panovníkem. Staré Město, které začalo hostit nově založenou univerzitu, již jednoduše nestačilo pojmout všechno obyvatelstvo. Karel IV. přešel od myšlenek k činům a rozhodl se založit Nové Město pražské. Nutno konstatovat, že na svou dobu se jednalo o urbanistický projekt obrovských rozměrů.¹⁶ Základní kámen Nového Města položil sám Karel IV. 26. března 1348.

Při výstavbě Nového Města „byly plně respektovány starší dálkové komunikace, které vycházely ze starého sídlištního jádra při Staroměstském tržišti a vstupovaly na půdu Nového Města třemi branami, a to branou sv. Ambrože (dnešní Prašnou), branou sv. Havla (Na můstku) a branou sv. Martina (Na Perštýně). Šířka

¹⁶ Plocha Nového Města zaujímal cca 360 hektarů. Jednalo se o trojnásobek plochy Starého Města. Hradby chránily novou lokaci v oblouku téměř tři a půl kilometru dlouhém, od Vyšehradu k dnešnímu Těšnovu.

nově koncipovaných novoměstských ulic byla značná, 18 až 27 metrů. Na těchto komunikacích vznikly novoměstské tepny. Tři centrální prostranství (Dobytčí, Koňský a Senný trh) tvoří tři základní osy protáhlého novoměstského prostoru. Koňský trh (dnešní Václavské náměstí)¹⁷ se stal hlavní osou města, které členil v část dolní a horní.“¹⁸

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ V MINULOSTI A DNES

Václavské náměstí (původně nazýváno Koňský trh). Pražská mládež (tzv. potápky a páskové) ve 40. až 60. letech XX. století náměstí označovala jako „Trafouš“, „Trafo“, „Traf“ či „Trafalgar“. Šlo o odvození z londýnského Trafalgar Square. Název Václavské náměstí (nejprve **Svatováclavské náměstí**) byl nepravděpodobně používán od roku 1848.

Raně barokní jezdecký pomník sv. Václava tehdy stával v jeho středu. Původní kamenná socha od Jana Jiřího Bendla z roku 1678 byla v roce 1879 přemístěna do Štulcových sadů na Vyšehradě. **Myslbečova jezdecká socha** sv. Václava byla umístěna před budovu Národního muzea v roce 1913. Kníže Václav se v sousoší nachází ve společnosti dalších českých svatých patronů: sv. Ludmily, sv. Anežky České, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha.

Václavské náměstí bylo svědkem mnoha významných historických událostí. Do dnešních dnů jde o tradiční místo, kam se svolávají demonstrace, oslavy a jiná masová setkání. S trochou zjednodušení se dá konstatovat, že pokud se v zemi odehrávala ve XX. století nějaká významná politická událost, Václavské náměstí bylo tímto historickým procesem nějakým způsobem poznamenáno. Ani na počátku současného století se společenské děje tomuto prostoru nevyhýbají. Podpora památce významné osobnosti, vyjádření nespokojenosti s vládním programem, oslava sportovního úspěchu české reprezentace. Kolikrát ještě toto místo zažije podobná setkání?

ŽÁKOVSKÉ PRACOVNÍ LISTY – METODICKÁ INSPIRACE PRO UČITELE

Žákovské pracovní listy jsou souborem materiálů – školních historických pramenů. Pracovní list lze adekvátním způsobem využít v jedné vyučovací hodině (45 minut), je možné z něj samozřejmě vybírat pouze jednotlivé úkoly, vzájemně je kombinovat apod.

Vycházíme z toho, že práce s ním se předně jeví jako velmi vhodná během úvodní fáze seznamování s novým učivem, kdy lze prostřednictvím tohoto pracovního listu na příkladu dějů z minulosti Václavského náměstí konkretizovat vybrané kapitoly z historie českých zemí XX. století.

Smysluplným způsobem může pracovní list fungovat jako příprava před realizací vlastní exkurze, může být rovněž použit přímo v terénu během prohlídky centra Prahy. Pracovní listy mohou sloužit jako výchozí či inspirační materiál pro zpracování samostatných žákovských projektů.

¹⁷ Největším náměstím v ČR je Karlovo náměstí v Praze, které je také jedním z největších v Evropě. Podélná osa ve směru sever – jih měří 531 m, široké je 150 m, jeho celková rozloha tedy činí 79 650 metrů čtverečních. Druhým největším náměstím v ČR je 750 m dlouhé a 60 m široké Václavské náměstí v Praze.

¹⁸ J. STAŇKOVÁ – J. ŠTURSA – S. VODĚRA: *Pražská architektura: Významné stavby jedenácti století*. Praha 1991, s. 54.

Národní muzeum

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ ČP. 1700/II.

- objekt se rozkládá mezi Václavským náměstím, Vinohradskou třídou, Škréťovou ulicí, Mezibranskou ulicí a Čelakovského sady
- instituce (pozn.: nikoli stavba) založena 15. dubna 1818 z podnětu osvícených českých aristokratů: Kašpar Maria hrabě Šternberk, František Antonín hrabě Kolovrat-Libštejnský
- vývoj názvu instituce: Společnost vlasteneckého musea v Čechách, od roku 1854 Museum Království českého
- od roku 1827 vydáván muzejní časopis, vzniká nakladatelský fond Matice česká
- sbírky nejprve v klášteře u kostela sv. Jakuba na Starém Městě, přibližně od poloviny 19. stol. sbírky v Nosticově paláci, čp. 858
- pro potřeby muzea roku 1876 získána parcela v horní části Václavského náměstí
- vítězný návrh architektonické soutěže patřil Josefu Schulzovi
- stavba novorenesanční budovy v letech 1885 až 1890
- slavnostní otevření nové budovy se konalo 18. května 1891
- 12. června 1929 přijat zákon o zestátnění muzejních sbírek
- na počátku nacistické okupace v budově krátkodobě pobývalo německé vojsko
- během Pražského povstání v květnu 1945 budova poničena nacistickou střelbou
- 7. května 1945 budova částečně poničena leteckou bombou
- při okupaci ČSSR v srpnu 1968 průčelí budovy poničeno kulometnou palbou
- 16. ledna 1969 se před kašnou Národního muzea upálil student Jan Palach

DOPORUČENÉ ZDROJE:

BURIAN, Miroslav – ŠPĚT, Jiří: *150 let Národního muzea v Praze: 1818–1968. Sborník příspěvků k jeho dějinám a významu*. Praha 1968.

KSANDR, Karel: *Národní muzeum: Architektura a výzdoba hlavní budovy*. Praha 2001.

Provolání k založení Národního muzea. In: Karel Sklenář: *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001, s. 407–409.

SKLENÁŘ, Karel: *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha 2001.

SRŠEŇ, Lubomír: *Národní muzeum Praha. Architektura, výzdoba a původní vybavení hlavní budovy – fotografický průvodce budovou Národního muzea*. Praha 1999.

ŠVEHLA, Jaroslav: *Bomby kolem Pantheonu*. Praha 1946.

Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998, s. 672–675.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Stručná historie Národního muzea:

<http://www.nm.cz/Historie-NM/Hlavni-budova/>

Vznik a vývoj instituce Národního muzea:

<http://www.nm.cz/Historie-NM/Instituce/>

Osobnosti spjaté s Národním muzeem:

<http://www.nm.cz/Historie-NM/Osobnosti/>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 1. díl: výstavba Národního muzea do roku 1891:

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 2. díl: Národní muzeum na sklonku 19. století:

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-ii-dil>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 3. díl: problémy s nedostatkem prostoru na poč. 20. století:

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-iii-dil>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 4. díl: poškození Národního muzea 1945–1989 (bombardování 1945, střelba ruských tanků 1968, stavba metra a magistrály):

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-iv-dil>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 5. díl: Národní muzeum po roce 1989:

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-v-dil>

Za minulostí Historické budovy Národního muzea, 6. díl: Národní muzeum v období protektorátu:

<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-vi-dil>

Rekonstrukce Národního muzea, 2011:

<http://www.nm.cz/Rekonstrukce/>

📍 Národní muzeum

HLEDÁNÍ MÍSTA

📷 (Zdroj: ČTK)

Přesným názvem pojmenujte budovu na fotografii.

.....

Vysvětlete, k jakému účelu budova sloužila a slouží.

.....

.....

.....

Využijte mapy Václavského náměstí a přesně lokalizujte, v jaké části náměstí se tato stavba nachází.
(K pátrání můžete použít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>)

.....

.....

Navazující pátrání:

Hledejte na území dnešní České republiky stejné instituce (stavby), které jsou svým založením starší nebo podobně staré.

POČÁTKY FUNGOVÁNÍ MUZEA

Josef Jungmann

(Zdroj: Wikipedia.org)

„Vlastenci! Ejhle, dávná žádost naše, zaražení společnosti pro zachování a zvelebení jazyka českého vyplněno jest. Pod křídlem mocným vysoké šlechty naší vzniká národní Muzeum, jehož hlavní účel jest zachování jazyka, zachování národu českého. „Ještě jsme národ,“ jsou slova z osvícených úst vyšlá. Ještě jsme národ!, ozývá se po všech končinách milé vlasti naší Čechie. S tichou a zatajenou bolestí nesli jsme posavad ten osud, že našemu národu a jazyku všechna vyšší učení zavřena byla, již jsme zkázy jeho želeli: ale nepojde, nikoli, nepojde. Již dobročinným Země Pána na své věrné Čechy ohlédnutím ozývá se milý náš jazyk na vyšších stolicích učitelských, již i v gymnáziích jeho zvuky slyšeti... Svatý budiž tento ústav národu... Buď nám založení národního Muzeum národní slavností: každý srdcem plesej, každý nějakou obět na oltář národnosti přinášej.“

(Josef Jungmann: Provolání ke vzniku muzea, 1818)

Zjistěte více informací o autorovi slavnostního svolání. O jakou osobnost se jedná? Čím se tento člověk proslavil? Je tato osobnost v Praze nějakým způsobem připomínána?

.....

.....

Co si od založení muzea Josef Jungmann sliboval?

.....

.....

Objasněte, proč asi muzeum vzniklo „pod křídlem mocným vysoké šlechty naší“?

.....

.....

Ozřejměte, jak rozumíte následujícímu tvrzení:

„S tichou a zatajenou bolestí nesli jsme posavad ten osud, že našemu národu a jazyku všechna vyšší učení zavřena byla, již jsme zkázy jeho želeli: ale nepojde, nikoli, nepojde.“

.....

.....

NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

„Našel jsem si půldne pro Národní muzeum, kde míjel jsem starožitnosti, desky kompakát, malebně ozdobené seskupením husitských zbraní, a věnoval pozornost roztodivným živočichům přírodopisného oddělení, jež vytvořil dr. Antonín Frič, opicím, rajkám i kostře velryby, jež byla hlavní atrakcí ústavu, a také zbytku vyhynulého blbouna (*dido inpectus*). [...] Muzeum lákalo ještě knihovnou a otec doporučil mne Václavu Řezníčkovi, [...] jenž tam úřadoval a umožnil hochovi číst a prohlížet obrázkové časopisy přes nevůli mrzutého sluhy u vchodu a br- učounství sluhy Zedwitze, o němž se říkalo, že je hrabě. [...] Z Národního muzea sestupoval jsem po monumen- tálním schodišti, kde byl tenkrát ještě připraven balvan soklu pro sochu svatého Václava (profesor Koula mně řekl, že byl odstraněn na přání arcibiskupa, protože schodiště nebylo by vhodné pro procesí).“

(Václav Vilém Štech: V zamlženém zrcadle)

Popište, co všechno dospívajícího chlapce (před více než sto lety) zaujalo při návštěvě Národního muzea.

.....

.....

Navštívili jste již Národní muzeum vy sami? V krátkosti sdělte, v čem se vaše dojmy odlišují od postřehů Václava Viléma Štecha.

.....

.....

Navazující pátrání:

Zjistěte, jaký byl osud sochy svatého Václava na bývalém Koňském trhu (dnešním Václavském náměstí).

DOPADY DĚJIN

„Fotoaparát je okem dějin.“

(Mathew Brady)

Vysvětlete, jak rozumíte výše uvedenému citátu slavného průkopníka fotografování M. Bradyho.

.....

.....

.....

.....

1

2

3

4

Všechny výše uvedené fotografie souvisejí s Národním muzeem. Pátrejme po okolnostech jejich vzniku, po tom, co a koho zachycují.

K pátrání využijte následujícího souboru otázek. Odpovědi zaznamenejte níže.

- Kdy asi byla fotografie pořízena?
- Jsou na fotografii zachyceny nějaké známé postavy?
- Nacházejí se na fotografiích tyto známé postavy přímo nebo nějakým jiným (zprostředkovaným) způsobem?
- Jaký celkový kontext asi fotografie zachycuje?
- Objasněte, proč měl fotograf potřebu snímek pořídit.
- Vymyslete historický název (titulek), pod kterým mohla fotografie vyjít v novinách druhý den po jejím vyfotografování.
- Doplňte vlastní název (titulek), pod kterým by fotografie mohla být zveřejněna dnes v učebnici dějepisu.

Fotografie – 1:

.....

.....

.....

.....

Historický název:

Váš současný titulek:

Fotografie – 2:

.....

.....

.....

.....

Historický název:

Váš současný titulek:

Fotografie – 3:

.....

.....

.....

.....

Historický název:

Váš současný titulek:

Fotografie — 4:

.....

.....

.....

.....

Historický název:

Váš současný titulek:

SYMBOL

„Rozstřílení by mělo být alespoň částečně vidět, protože muzeum nevnímáme jen jako muzeum, ale stalo se určitým symbolem invaze v roce 1968. Zároveň jsme se rozhodli, že na průčelí historické budovy budou osazeny dvě bronzové desky. Jedna bude věnována připomenutí, kdy byla budova postavena, druhá bude připomínat právě rok 1968. Pamětníky prosíme, aby nám pomohli vymyslet, co by na té desce mělo být napsáno, aby to bylo popisné a zároveň to odráželo ducha doby...“

(Michal Lukeš, zdroj: www.rozhlas.cz)

Vžijte se do role „pamětníka“ a pokuste se vymyslet krátký text, který by podle vás měl na bronzové desce být.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Biografy na Václavském náměstí

BIOGRAF KORUNA – SECESNÍ PALÁC KORUNA, ČP. 846/1

- od 30. let XX. stol. na této adrese známý jídelní automat
- kino v provozu od 23. 10. 1914
- Koruna dávala přednost detektivkám s Ernstem Reicherem (role Stuarta Webbsa), po roce 1918 uváděla westerny a dobrodružné filmy. Občas se zde promítaly i hodnotné filmy: Griffithův epos „Zrození národa“ či Chaplinův „Kid“
- v roce 1930 byla Koruna mezi prvními zvukovými kiny v ČSR
- 4. června 1934 uvedla v ČSR jako první český dabovaný film (americký film „Na stopě“)
- od března 1936 změna – v Koruně kino aktualit, vysílání od 14.00 do 22.00 (týdeníky, reportáže, grotesky, kulturní snímky)
- majitelům bratrům Koskům kino arizováno, zaniklo v 50. letech

BIOGRAF PASÁŽ (PASSAGE – BIO) – INTERHOTEL AMBASSADOR, ČP. 840/5

- secesní biograf (architekt František Weyr)
- 1914 první český kolorovaný snímek „Praha v květu“
- od roku 1929 zvuková představení, zahájena filmem „Divoké orchideje“ s Gretou Garbo
- kino zaniklo v 90. letech XX. století

BIOGRAF PRAHA (PRAGA), ČP. 834/17

- kino v provozu od listopadu 1928
- na programu zejména dobrodružné snímky, detektivky, kovbojky, veselohry
- zvuk v kině až od roku 1932 (jako poslední, 10. kino na Václavském náměstí)
- stejně jako ostatní existující kina znárodněno v srpnu 1945
- od roku 1960 krátké snímky, od roku 1984 Studijní kino Praha, ve spolupráci s ÚV KSČ stranická, odborářská a propagandistická činnost
- od roku 2000 kino Broadway – Praha, dále Kabaret Prague

BIOGRAF AVION (DNES PALÁC KNIH LUXOR), ČP. 820/41

- architekt Bohumír Kozák
- provoz od října 1926
- za nacismu i po roce 1945 název kina „Letka“
- od 1951 kino krátkých filmů, konec provozu na poč. 90. let XX. století

BIOGRAF NÁROD (GAUMONT, APOLLO, AMERIKA, JALTA) – HOTEL ELYSEE, ČP. 819/43

- architekt Bohdan Bečka
- provoz zahájen v únoru 1930 českým filmem „Starý hřích“
- v budově sídlila řada filmových distribučních firem (Slaviafilm, Panfilm, La Tricolore, Stellafilm, Nationalfilm, R. K. O. – Radio aj.)
- od roku 1937 zde sídlila výrobní Českého filmového týdeníku „Aktualita“
- v kině vypukl v prosinci 1935 velký požár (2 mrtví)
- další požár a výbuchy za Pražského povstání v květnu 1945
- po roce 1989 divadla: Divadlo Jiřího Grossmanna, Divadlo Palace Theatre

BIOGRAF FÉNIX (PHÖNIX, BLESK, BLANÍK) – PALÁC FÉNIX, ČP. 802/56

- architekti Bedřich Ehrmann a Josef Gočár
- v provozu od 18. září 1929
- řada premiér se světovými hosty (např. režisér Fritz Lang, herec Ivan Možuchin)
- v říjnu 1930 premiéra veselohry „C. a k. polní maršálek“ s Vlastou Burianem (promítáno 13 týdnů!)
- v budově sídlila čs. pobočka filmové společnosti Metro Goldwyn Mayer
- od února 1939 název Blaník (nacisté proti názvu)
- v éře zestátněné kinematografie byl Blaník spolu s kiny Sevastopol a Alfa nejnavštěvovanějším biografem
- dnes Divadlo Blaník

DALŠÍ BIOGRAFY NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ:

BIOGRAF HVĚZDA (ASTRA) — 1922 až 2004, nacházelo se mezi Rokokem, čp. 794/38, a Melantrichem, čp. 793/36

BIOGRAF ALFA (ALEŠ, UFA-ALFA) — 1929 až 1994, pasáž paláce Alfa, čp. 785/28, zde promítána „Tonka Šibenice“ – první ozvučený český film (na programu od 28. 2. do 10. 4. 1930)

BIOGRAF HOLLYWOOD (MÁJ, MARS) — 1929 až poč. 50. let XX. stol., čp. 784/26

BIOGRAF ILLUSION (ART, RÁJ) — 1909 až konec 40. let, čp. 782/22, od roku 1914 na čp. 780/18

BIOGRAF JULIŠ (PAŘÍŽ) — 1926 až poč. 90. let XX. století, čp. 782/22

(Poznámka: **Biograf Lucerna, Vodičkova čp. 704/36** — základní informace součástí metodického materiálu „Palác Lucerna“)

DOPORUČENÉ ZDROJE:

ČVANČARA, Miroslav – ČVANČARA, Jaroslav: *Zaniklý svět stříbrných pláten. Po stopách pražských biografů*. Praha 2011.

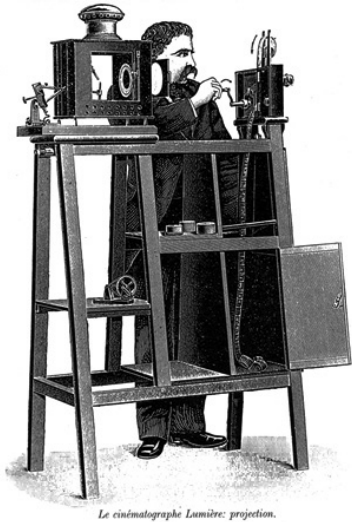
HEISS, Gernot – KLIMEŠ, Ivan: *Kulturní průmysl a politika. Československé a rakouské filmové hospodářství v politické krizi třicátých let*. In: *Obrazy času. Český a rakouský film 30. let*. Praha 2003, s. 303–320.

KOELTZSCH, Ines: *Česká a německá filmová kultura v meziválečné Praze mezi zábavou, ekonomikou a politikou*. In: *Kultura jako nositel a oponent politických záměrů*. Ústí nad Labem 2009, s. 95–109.

PIŠTORA, Ladislav: *Filmoví návštěvníci a kina na území České republiky. Od vzniku filmu do roku 1945*. In: *Iluminace*, č. 4 (1996), s. 35–60.

PIŠTORA, Ladislav: *Filmoví návštěvníci a kina na území České republiky. Od roku 1945 do současnosti*. In: *Iluminace*, č. 2 (1997), s. 63–106.

📍 Biografy na Václavském náměstí

 (Zdroj: Wikipedia.org)

Popište, co a koho obrázek znázorňuje?

.....

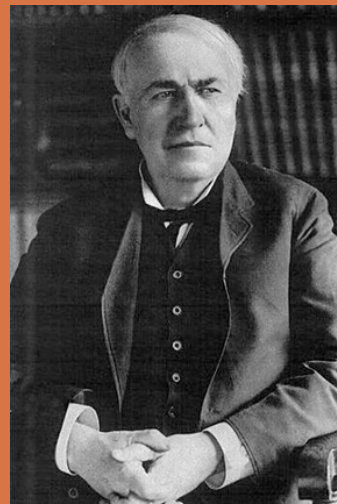
.....

.....

.....

Bratři Lumièreové,
Auguste a Louis

Thomas Alva Edison

 (Zdroj: Wikipedia.org)

VYNÁLEZ V ČESKÝCH ZEMÍCH

„Dne 28. prosince 1895 v Paříži v domě Grand Café na Bulváru des Capucines předvedli bratři Lumièreové poprvé veřejně svůj Kinematograf. Nebyli ovšem jediní, kteří se promítáním „živých fotografií“ zabývali. Ve Spojených státech amerických působil Thomas Alva Edison, v Německu Oskar Messter a bratři Max a Emil Skladanowští. První putovní kinematografické produkce na českém území uskutečnili zástupci bratrů Lumièreových 15. července 1896 v Lázeňském domě v Karlových Varech. Další předvádění se odehrála téhož roku v Mariánských Lázních a poté i v Brně, Ústí nad Labem, Moravské Ostravě a Litoměřicích. Praha se nového vynálezu dočkala na podzim 1896. Na Příkopě, naproti Prašné bráně, začaly od 18. října v přízemním salonu hotelu U Černého koně tříměsíční produkce pověřenců Edisonovy společnosti. V rozmezí několika dnů a na dohled od Černého koně, v přízemní letní jídelně hotelu U Saského dvora na nároží ulic Hyberské a Senovážné (čp. 997/2), nabídli od 22. října svůj Kinematograf reprezentanti firmy Lumière.“

(Zdroj: Miroslav Čvančara – Jaroslav Čvančara: Zaniklý svět stříbrných pláten)

Objasněte, jak rozumíte pojmu „kinematograf“?

.....

Vysvětlete, jak se vynález kinematografu dostal do českých zemí. Posuďte, zda jeho prezentace v českých městech proběhla s velkým zpožděním za západní Evropou.

.....

.....

.....

.....

Ukažte na mapě Prahy, kde byl poprvé prezentován kinematograf v hlavním městě.

PRVNÍ KINO V PRAZE

Českým průkopníkem kinematografie a majitelem prvního stálého kina v Praze (od roku 1907) v domě U Modré štiky v Karlově ulici se stal Viktor Ponrepo (Dismas Šlambor). Premiérové promítání ještě v provizorních podmínkách realizoval v prostorách Pištěkova letního divadla na Vinohradech v srpnu 1901. Praha se také díky panu Ponrepovi stala městem, ve kterém se biografům dařilo. Václavské náměstí se brzy stalo centrem filmové zábavy.

Viktor Ponrepo

(Zdroj: Wikipedia.org)

Navazující pátrání:

Zjistěte o osobnosti a práci Viktora Ponrepa více.

Inspirací při pátrání vám může být film režiséra Jiřího Menzela z roku 1978, který dostal název „Báječní muži s klikou“.

Informace o filmu naleznete například zde: <http://www.csfd.cz/film/6657-bajecni-muzi-s-klikou/>

SPORY O FILM

I.:

„Chraňte se blbiografiů, které mlhavými obrazy na chvíli oslňují, ale ve skutečnosti ohlupují.“

(Karel Stroff, Humoristické listy 1909, č. 35)

„Je například pochybno, je-li prospěšno, umožňuje-li se našemu lidu (ani děti nevyjímaje) požitek surových zábav, jakými jsou španělské býčí zápasy, při jejichž reprodukci kinematografem teče arci jenom černá krev a není slyšeti rozčilujícího volání, supění a výkřiků bolesti, jejichž reprodukci však zase schází pestré mihání barevných rouch, jež by odvracelo pozornost od vyhrěznutých střev koní vlekoucích se arénou. Ale ony scény komické, výkřety společenské surovosti, uličnictví a skotáctví, zvětřované důmyslně sestrojeným přístrojem a předváděné dětem za přítomnosti četného obecnstva, dospělých, rodičů, učitelů, kteří je odměňují smíchem a potleskem! Ta senzační dobrodružství zločinců, která nejsou ničím jiným než krváky nové formy, krváky beze slov, ale takové názornosti brutálních faktů, jaké nikdy nedostihne neobratné péro obskurních škrabanců, krváky vyráběné neznámými fotografy a prodávané kočovnými podnikateli...“

(Karel Scheinpflug: Kinematograf vychovatelem, Květy 1904, č. 6)

II.:

„Historický a částečně barevný velkofilm ‚Ben Hur‘ uchracoval diváky po dobu deseti týdnů!“ (Biograf Avion, Václavské náměstí čp. 820/41)

„Když měl ve Fénixu v říjnu 1930 premiéru ‚C. a k. polní maršálek‘, ani ředitel V. Wokoun netušil, že Burian se na plátně udrží plných třináct týdnů!“ (Biograf Fénix, Václavské náměstí čp. 802/56)

„V roce 1930 stanula Koruna mezi prvními třinácti pražskými kiny vybavenými již zvukovou aparaturou. A na důkaz progresivity uvedla 4. května 1934 celostátní premiéru amerického dobrodružného snímku ‚Na stopě‘, prvního česky dabovaného zahraničního filmu. V listopadu 1935 byla promítána další priorita, americký ‚Stříbrný šíp‘, a k němu úplná novinka – New Technicolor, třibarevný! S barvami ještě nevidanými, například sytě modrou!“ (Biograf Koruna, Václavské náměstí čp. 846/1)

 (Zdroj: Wikipedia.org)

(Miroslav Čvančara – Jaroslav Čvančara: Zaniklý svět stříbrných pláten)

Pozorně si přečtěte výše uvedené texty.

Objasněte, co mohlo na začátku 20. století vadit kritikům na filmu a biografu?

.....

.....

.....

.....

Vysvětlete, čím byl způsoben obrovský úspěch filmové kultury v 1. polovině 20. století?

.....

.....

.....

.....

Přilákal by vás do kina filmový plakát snímku „Ben Hur“?

Navazující pátrání:

Zjistěte více podrobností o zmiňovaných filmech „C. a k. polní maršálek“ a „Ben Hur“.

Využít můžete například stránku: www.csfd.cz

 (Zdroj: Wikipedia.org)

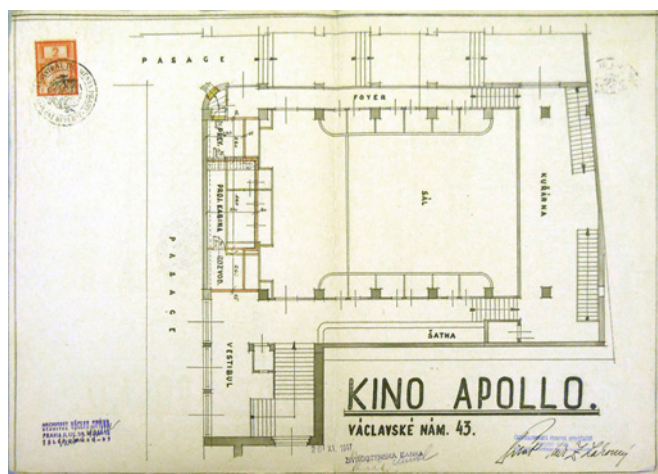
Kino Lucerna
(Vodičkova ulice) –
fotografie z roku 1909

Kino Světozor (Vodičkova ulice) –
fotografie z roku 1959

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ

Zamyslete se nad tím, čím se tehdejší filmová představení odlišovala od současné návštěvy kina. Jak by se vám filmové promítání například z roku 1909 asi líbilo?

 (Zdroj: <http://www.theatre-architecture.eu>)

Navazující pátrání:

Zjistěte, zda kina Lucerna a Světozor stále fungují. Pátrejte po jejich historii a majitelích. Kde konkrétně se tato kina nacházejí?

Rovněž při svém hledání vyzkoumejte, jaká kina z Václavského náměstí a jeho blízkého okolí zmizela a přestala divákům nabízet filmová představení.

Vlastní průzkum zahajte s pomocí reportáže České televize:

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288835-z-metropole/212411058230010/obsah/193943-klasicka-kina-povstala>

Obchodní domy

- do konce 20. let XX. stol. v Praze prakticky neexistovaly moderní obchodní domy
- průkopnický projekt: 1927 až 1929 Baťovy závody (architekt Jindřich Svoboda), spolupráce zejména s architektem Ludvíkem Kyselou ad., výsledkem byl Dům obuvi (Baťův palác obuvi), čp. 774-II.
- Dům obuvi v původním projektu: dvě podzemní a osm nadzemních podlaží, prodejní sály, rychloopravna obuvi, pedikúra, ortopedická poradna a bufet, železobeton a sklo jako hlavní stavební materiály
- v blízkosti Václavského náměstí roku 1931 dostavěn na nároží ulice 28. října a Perlové obchodní dům (ARA, Perla)
- v blízkosti Václavského náměstí roku 1935 realizován projekt přestavby nemovitosti U Černé růže, čp. 853-II (Na Příkopě 12) – 2 dvorany s velkým množstvím prodejen
- 1939 Na Poříčí 23, čp. 1068-II, dokončen obchodní dům Bílá labuť, interiéry domu představuje film „Šťastnou cestu“ (1943) – poslední dokončený protektorátní film Otakara Vávry
- usnesením vlády z 12. 11. 1954 bylo rozhodnuto postavit na místech domů na Václavském náměstí, zničených v květnu 1945, nové obchodní domy: pětipodlažní Dům potravin na nároží Washingtonovy ulice byl postaven v letech 1954–57, osmipodlažní Dům módy vznikl v téže době
- 1955 v Praze na Žižkově otevřen první samoobslužný obchod s potravinami v ČSR
- konceptem obchodních domů se v Československu od 60. let XX. stol. stává Prior: v Praze OD Družba, Kotva, Máj
- OD Družba / ČSVD, výstavba 1971–76 (Václavské náměstí 21), další názvy: Krone, Debenhams

DOPORUČENÉ ZDROJE:

CHVALOVÁ, Eva: *Obchodní domy jako „katedrály obchodu a módy“ nejen v éře první republiky*. In: České, slovenské a československé dějiny 20. století II. Sborník z mezinárodní konference. Ústí nad Orlicí 2007, s. 83–91.

Kotvy Máje: české obchodní domy 1965–1975. Praha 2011, s. 122–123 (historie obchodního domu).

STAŇKOVÁ, Jaroslava – ŠTURSA, Jiří – VODĚRA, Svatopluk: *Pražská architektura. Významné stavby jedenácti století*. Praha 1991, s. 304–305.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Pořad ČT „Retro“ o Václavském náměstí. Pořad obsahuje rovněž část, jež je věnována obchodům a nakupování:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/209411000360035/>

📍 Obchodní domy

NAKUPOVÁNÍ NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ

Obchody na přelomu 19. a 20. století

„Vše zrovna vybízelo k loudání od krámu ke krámu, od Stýblova knihkupectví k výlohám fotografa Tomáše, k oknu, kterým bylo možno sledovat práci v pletářství, i k nejelegantnějšímu pražskému cukrářství firmy Stutzig, kde ovšem žižkovský prochazeč mohl jenom zvenčí obdivovat mramorový portál, jenž podnes zůstal, a mlsně okukovat návštěvníky vnitřku, vypraveného alegorickými malbami Maroldovými. Nebo přecházet na druhou, ještě tišší stranu, k Tomáškovu závodu, který měl obrazy někdy špatné, někdy ještě horší, ale přece skýtal pas-tvu očím. Když byl čas, bylo možno dál se loudat, popocházet a procházet Prahou – po německém Příkopu, jenž začínal rozlehlým nízkým domem slečen Grohmanových, na rohu Můstku, patrně z rodiny známého pražského zlatníka, a pokračoval obchody, z nichž český byl módní závod Vlkův, potom k nové, velmi obdivované Polívkově architektuře Zemské banky, prohlížet reprezentační obchody J. Neffa a knihkupectví Antonína Řivnáče.“

(Václav Vilém Štech: V zamlženém zrcadle)

Uvedte, na jaké obchody v centru Prahy si Václav Vilém Štech vzpomíná.

.....

.....

.....

Zamyslete se nad tím, v čem se kolem roku 1900 druhy obchodů, jejich velikost i nabízené zboží odlišovaly od dnešního stavu?

.....

.....

.....

Vysvětlete, proč asi „žižkovský prochazeč“ mohl do slavného Stutzigova cukrářství pouze nahlížet zvenčí?

.....

.....

.....

.....

ZMĚNY V PRODEJI ZBOŽÍ

 (Zdroj: ČTK)

Na fotografii se prolínají prvky slavností s každodenní realitou.

Popište, co všechno je na fotografii zachyceno.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

„Boj o konzumenta ve druhé polovině dvacátých let přinesl i do Prahy způsob stavby domů sloužících v celém svém rozsahu od suterénu až pod střechu maloobchodnímu prodeji. Praha znala do té doby jen takto adaptovaný starý dům v Celetné ulici 15, čp. 596-I, zvaný U města Paříže, sloužící k prodeji nejrůznějších průmyslových výrobků, pak přestavěný a rozšířený Rottův železářský dům čp. 142-I na Malém náměstí [...] a konečně nevelký Haasův obchodní dům s koberci v ulici Na Příkopě 4, čp. 774-II.“

(Zdroj: Jaroslava Staňková – Jiří Štursa – Svatopluk Voděra: Pražská architektura: významné stavby jedenácti století)

Objasněte, proč začaly být ve velkoměstech stavěny obchodní domy?

.....

.....

.....

.....

Vypište, jaká prodejní místa sehrála v Praze roli předchůdců moderních obchodních domů. Vysvětlete, prodejem jakého zboží se tyto obchody zabývaly?

.....

.....

.....

.....

Využijte mapy Prahy a přesně lokalizujte, kde se tři výše uvedená prodejní místa nacházela. (K pátrání můžete použít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>)

.....

.....

.....

Objasněte, co je na fotografii zachyceno?

.....

.....

.....

.....

Identifikujte, v jakém roce asi byla fotografie pořízena?

.....

 (Zdroj: ČTK)

Zamyslete se nad tím, v čem se reklamní prvky na snímku odlišují od dnešní doby.

.....

.....

.....

Vysvětlete, proč jsou součástí světelné reklamy názvy měst „Paříž“, „London“, „New York“ a „Zlín“?

.....

.....

.....

Využijte mapy Václavského náměstí a přesně lokalizujte, v jaké části náměstí se tato stavba nachází. (K pátrání můžete použít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>)

Tomáš Baťa
(1876–1932)

V letech 1927–29 byl na Václavském náměstí 6, na místě starého domu U Bílého kohouta, postaven Baťovými závody první skutečně moderní obchodní dům v Praze. Dům obuvi byl slavnostně otevřen 4. prosince 1929.

 (Zdroj: Wikipedia.org)

Vyberte si z navazujících úkolů:

Sepište vlastní novinový článek, který informuje čtenáře o slavnostním zahájení provozu v Baťově paláci obuvi. Realizujte rozhlasovou reportáž ze dne, kdy byl slavnostně otevřen Dům obuvi v Praze.

Napište dopis, ve kterém zaměstnanec Baťova obchodního domu popisuje svému kamarádovi dojmy z pracovního místa.

Vytvořte fiktivní rozhovor s vlastníkem firmy Tomášem Baťou, ze kterého se čtenáři mohou více dozvědět o fungování nového obchodního domu.

Vysvětlete, jaké je poselství tohoto reklamního plakátu.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Navazující pátrání:

Pátrejte po historii firmy Baťa, jejích počátcích, rozvoji i současnosti.

 (Zdroj: Wikipedia.org)

OBCHODNÍ DOMY VE VLASTNICTVÍ STÁTU (Situace po roce 1948)

Dům potravin (1959)

 (Zdroj: ČTK)

Objasněte, co vše je na fotografii zachyceno?

.....

.....

.....

Zamyslete se nad tím, proč asi byla fotografie pořízena?

.....

.....

.....

Diskutujte o tom, jakým celkovým dojmem na vás fotografie působí.

.....

.....

.....

„Mezi lety 1954–57 zde architekti Max Gronwaldt a J. Chvatina postavili budovu, kde se uchytil bývalý Dům potravin. V té době mi bylo 12 let. Dochodil jsem v klidu školu, aniž bych tušil, že tento nový roh Václavského náměstí bude můj osud a uvede můj život tím směrem, kterým se dal. Vychodil jsem základní školu a pak se přihlásil na hotelovou, ale protože jsem neměl správný dělnický profil, povídal školník, co seděl v komisi, která určovala osudy mladých lidí, že půjdu na kuchaře. A bylo to. Ani mne neudivovalo, že školník v té komisi seděl, bylo nám tenkrát jasné, že je v KSČ. Místo jsem našel v hotelu Moskva, ale ještě před nástupem jsem byl přesměrován do Domu potravin. [...] Toho roku vyšlo vládní nařízení, že i výběrové podniky musí vzít mladé lidi do učení. [...] Abychom si objasnili ty výběrové podniky. Restaurace byly, jak známo, řazeny do čtyř kategorií. Od první cenové skupiny do čtvrté. Nad těmito podniky trůnily restaurace výběrové, které měly mimo jiné i tu výsadu, že si kuchaři psali na pokrmy vlastní normy. Nevařili jsme tedy podle norem státních. První den mne přivítal pan šéf, zasloužilý kuchař Jiří Hlávka. Byl to šéf přísný, ale velice spravedlivý. Na studené kuchyni trůnila zasloužená salátka paní Kramperová, která seděla ve vedení podnikové KSČ, a kryla tím panu Hlávkovu záda, protože ten o komunistech neměl valné mínění. Věhlasné herečky a herci si v kuchyni podávali dveře, poznal jsem tam Vlastu Buriana i fousatého Waldemara Matušku. Chodili si osobně objednávat studené mísy a dárkové koše. Dostali vždy pohoštění a já si pamatuji, jak salátky padaly do mdlob z toho, že Matuškovu zůstal viset hrášek ze salátu ve vousech. [...] Dům potravin byl exklusivní podnik, kde si tenkrát vláda objednávala rauty na Hrad, do Černínského paláce a mnohem více. Aniž bych to tušil, dostalo se mi zde nadprůměrného vzdělání.“

(Arnošt Valeš, zveřejněné na: <http://neviditelnypes.lidovky.cz>)

Objasněte, kdo je autorem textu? Jedná se o očitého svědka (pamětníka), nebo má vypravěč znalosti zprostředkované někým jiným?

.....

.....

Popište, o čem text pojednává. Jaký konkrétní obchodní dům je v textu popisován? V čem byla jistá zvláštnost Domu potravin oproti běžně zásobovaným prodejnám?

.....

.....

.....

.....

Vysvětlete, jak rozumíte tvrzení: „Vychodil jsem základní školu a pak se přihlásil na hotelovou, ale protože jsem neměl správný dělnický profil, povídal školník, co seděl v komisi, která určovala osudy mladých lidí, že půjdu na kuchaře.“

.....

.....

.....

.....

Využijte mapy Václavského náměstí a přesně lokalizujte, v jaké části náměstí se Dům potravin nachází. (K pátrání můžete použít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>)

Poznamenejte si, čemu jste v textu nerozuměli. Společně pátrejte po významu těchto částí úryvku.

.....

.....

.....

.....

ROZPORY

I.:

Obchod Darex

 (Zdroj: ČTK)

II.:

Darex

Předchůdce organizace **Tuzex** (od roku 1957). Výraz Darex je zkratkou slov „dárkový export“. Darex byl založený v roce 1949 s cílem získat od obyvatelstva západní (volně směnitelnou) měnu (valuty). Přestože se komunisty řízený stát od západních kapitalistických zemí distancoval, valuty na nákup zahraničních

strojů a surovin nadále potřeboval. Bylo tak zahájeno **rozdělení společnosti na ty, kteří si mohli koupit nedostatkové zboží, a na „ty ostatní“**. V Darexu bylo možné koupit také zboží z dovozu. Platilo se poukazy, které bylo možné získat pouze za západní měny. Paradoxem bylo, že běžní dělníci a rolníci, jejichž zájmy nový režim údajně hájil, neměli jinou možnost než nakupovat za vydělané koruny druhořadé výrobky a na nedostatkové zboží jen myslet nebo v lepším případě stát dlouhé fronty.

III.:

Nedostatkové zboží

„Takto bylo oficiálně i lidmi označováno zboží, které se v běžných obchodech objevovalo pouze zřídka. Z dnešního pohledu by při tehdejší nabídce bylo nedostatkového zboží mnohem více, avšak očekávání a přání byla již přizpůsobena ‚možnému‘. Zejména módní, technologicky vyspělé a jinak moderní zboží patřilo do skupiny nedostatkového nebo v běžných obchodech neexistujícího zboží. Zásadně nedostatkovým pak bylo také zboží z dovozu. [...] Při shánění nedostatkového zboží trávili lidé často část pracovní doby ve frontách nebo na cestách do obchodů, když se dověděli, že tam určité zboží je nebo jej tam bude možné sehnat. Častou odpovědí prodavačů na dotaz, kdy nějaké nedostatkové zboží bude, bylo: „Ptejte se,“ což znamenalo totéž jako ‚zřejmě nikdy‘. Zajímavý fenomén představovaly různé režimní akce jako prvomájové průvody nebo shromáždění k Vítěznému únoru a další podobné příležitosti. Zde bylo obvykle k dostání nedostatkové zboží jako například tropické ovoce. Speciální nabídka měla jednak za cíl lidi přivábit k účasti na dané akci i je za účast odměnit tím, že si mohli koupit něco, co běžně v obchodech k dostání nebylo.“

(Zdroj: www.abecedasocialismu.cz)

Využijte zdrojů I., II., III. Pozorně si prohlédněte fotografii, důkladně si přečtete oba texty.

Objasněte, jak se projevovaly nedostatky komunisty řízeného hospodářství z pohledu nakupujících.

.....

.....

.....

Vysvětlete, v čem se odlišovala zásobovací situace obyvatelstva od současného stavu?

.....

.....

.....

Napište, co konkrétně znamenal pojem „Darex“?

.....

Navazující pátrání:

Nechte se provést pamětníkem po centru vašeho města. Nechte pamětníka zavzpomínat, jak moc se hospodářský život ve městě proměnil: Ptejte se ho, do jakých obchodů chodil nakupovat, v čem se odlišovalo jejich vybavení i celková nabídka.

Divadla a Václavské náměstí

- velmi bohatá historie divadel na Václavském náměstí
- již v r. 1780 první provizorní divadelní budova „**Bouda**“ na Můstku: neměla dlouhého trvání
- druhá dřevěná „**Bouda**“ stála uprostřed náměstí při ústí Jindřišské ulice od r. 1786: byla zaměřena na české obyvatele Prahy, hrávalo se česky; císař Josef II. udělil titul c. k. vlastenecké divadlo (také o tom píše A. Jirásek: F. L. Věk): po třech letech Bouda stržena; i tak nadchla mnohé pro myšlenky obrozenců
- v r. 1859 nové dřevěné divadlo (na místě dnešní nové budovy Národního muzea a Státní opery) – mělo 1241 sedadel a 2500 míst k stání, hrálo se v něm jen v létě; nejprve se v divadle hrálo česky, od r. 1880 německy
- v r. 1869 divadlo **Aréna na hradbách** (v horní části nám.), kde působili herci z Prozatímního divadla
- až do r. 1862 se ve většině pražských divadel hrálo německy; česky se posléze hrávalo v neděli a o svátcích; od konce 70. let 19. stol. česká scéna stabilní; od 1883 Národní divadlo

STÁTNÍ OPERA, DŘÍVE NOVÉ NĚMECKÉ DIVADLO (Neues Deutsches Theater)

- otevřeno 1888, postaveno ze soukromých zdrojů
- 1918 i 1920 obětí protiněmeckých nepokojů – společně se Stavovským divadlem, které bylo 16. 11. 1920 neoprávněně zabráno českými divadelníky (proti zabránění vystupoval TGM a do divadla už nikdy nevkročil)

OSVOBOZENÉ DIVADLO VOSKOVCE A WERICHA

- hlavně v pasáži U Nováků ve Vodičkově ul. – dnes divadlo ABC, v letech 1935–1936 přechodně coby Spoutané divadlo na Václavském nám. v místě dnešního Divadla Rokoko
- založeno r. 1926 jako divadelní odbočka avantgardní umělecké skupiny Devětsil
- u počátků režiséri Honzl, Frejka, dále Nezval a skladatel J. Ježek a E. F. Burian
- v r. 1927 v OD začali vystupovat dva studenti práv Voskovec a Werich s amatérským autorským představením Vest-Pocket-Revue – úspěch, vliv na pražskou mládež: V+W poté vstoupili do Osvobozeného divadla
- od r. 1929 V+W jedinými vůdci Osvobozeného divadla, přestěhovali se do Vodičkovy ulice (palác U Nováků)
- zavedeny tzv. forbíny neboli předscény, tj. improvizované dialogy reagující na aktuální politické a kulturní události
- 1932–35: následkem hospodářské krize orientace na politickou a sociální satiru, např. *Caesar* (1932) – paralela současné politické situace s posledními roky vlády Julia Caesara; v této hře zaznívá *Pochod plebejců*,

který straní sociálně vykořisťovaným proti nacionalistické diktatuře; další hry z tohoto období: *Robin zbojník*, *Svět za mřížemi*, *Osel a stín*

- *Osel a stín* (1933): následkem událostí v Německu r. 1933 zapříčinily některé scény této satiry protest německého velvyslanectví u československých úřadů, jež však hru odmítly zakázat, ale vyžádaly si určité změny
- *Kat a blázen* (1934): líčí směšný vznik legendy falešných národních hrdinů
- ostrá kampaň českých nacionalistů – demonstrace při představení těchto her; umělecká scéna podporovala OD (např. K. Čapek, V. Nezval, I. Olbracht a V. Vančura)
- 1935: *Vždy s úsměvem*, *Panoptikum*: píseň *Proti větru* se stala jakousi hymnou známou po celé ČSR – vyhocení kampaně v pravcovém tisku (*Express*, *Národní listy*, *Venkov*) – přerušeni činnosti OD (poslední představení 17. 6. 1935)
- pod tlakem veřejného mínění V+W obnovili svou činnost 28. 11. 1935 v divadelním sálku *Rokoko* na Václavském náměstí (1935–1936): „Repertoár bude zase aktuální satira, namířená proti kulturnímu fašismu v boji za demokracii.“
- zde hráli: *Balada z hadrů* – na motivy Villona
- Spoutané divadlo vydává časopis *Lokální patriot*
- 1936 (zpět U Nováků): hry *Nebe na zemi*, *Rub a líc* (o úspěchu Henleinovců ve volbách 1935,

fašismus je ukázán jako epidemie, která hrozí lidstvu; V+W zde vyzývali k aktivnímu odporu), *Těžká Barbora* (otázka jednoty národa v boji proti fašismu, zasazeno do středověku), *Pěst na oko aneb Caesarovo finále* (parodická postava Kazimír Konrád – K. Henlein, poslední hra uvedená v r. 1938 – po Mnichovu se už nehrala), *Hlava proti Mihuli* (její uvedení nebylo povoleno a V+W byla v předvečer premiéry odebrána koncese, což znamenalo konec OD)

- představení období 1936–38 vždy zakončena sborovým zpěvem (vč. publika)
- od listopadu 1938 ukončilo OD činnost
- 1939–1945 exil v USA: V+W a J. Ježek hrají v českých sokolovnách v USA
- v červenci 1945 soukromá divadla znárodněna
- po válce hraje 1946–1948 Divadlo V+W (dvě americké hry: *Přišel na večeri* a *Divotvorný hrnec*) – činnost ukončena po komunistickém převratu
- Jiří Voskovec: emigroval (podruhé) v r. 1948 do USA, kde se stal vyhledávaným hercem
- na tradici OD navázali Werich a Horníček v tzv. Divadle satiry (resp. ABC) 1955–1960
- V+W před válkou natočili filmy: *Pudr a benzín*, *Peníze nebo život*, *Hej rup!*, *Svět patří nám*
- pozdější, pouze Werichovy filmy: *Císařův pekař*, *Sůl nad zlato*, *Až přijde kocour*

DIVADLO SEMAFOR

- palác U Stýblů (Alfa), Václavské náměstí 28, dům postaven 1929 arch. L. Kyselou a J. Jarolímem ve stylu konstruktivismu
- za pasáží směrem k Františkánské zahradě nízká budova, kde bylo od 1934 Nové divadlo slavného herce a režiséra Oldřicha Nového

- Semafor založen r. 1959 (do r. 1961 působil v Činoherním klubu, poté až do 1993 v paláci U Stýblů
- zakladatelé: Jiří Suchý a Jiří Šlitr (zemřel 1969)
- vybrané hry a kabarety: *Jonáš a tingl-tangl*, *Zuzana je sama doma*, *Zuzana je zase sama doma*, *Zuzana není pro nikoho doma*, *Člověk z půdy*, *Dobře placená procházka (opera)*, *Jonáš a Dr. Matrace ad.*
- filmy: *Recitál 1964*, *Kdyby tisíc klarinetů*
- působili zde také: M. Šimek a J. Grossmann, K. Gott, W. Matuška
- důležitý byl přímý a bezprostřední kontakt s publikem

MĚSTSKÁ DIVADLA PRAŽSKÁ (Divadlo ABC – od r. 1962, Divadlo Rokoko, dále také Komorní divadlo)

- slavní režiséři: Ornest (do r. 1972 ředitel divadla), Macháček, Alfréd Radok (jako jeho asistent zde působil i V. Havel)
- herci: Hrušínský, Medřická, Lukavský, Němec ad. – přešli později do ND
- slavné divadlo především za časů O. Ornesta (do r. 1972)
- např. inscenace hry Mouchy od J.-P. Sarrtra r. 1968
- Václav Havel o MDP: „Vím, že jsem do Městských divadel pražských chodíval už dlouho před tím, než jsem se tam posléze ocitl jako asistent Alfréda Radoka. Proč jsem do Městských divadel pražských chodíval? Tehdy to byla v Praze – mám na mysli hluboká padesátá léta – do jisté míry oáza...“
- Divadlo Rokoko (podzemní prostory na okraji pasáže Lucerna)
- 1915–1916 Kabaret Rokoko: ředitel Karel Hašler (slavný písničkář, zemřel 1941 v koncentračním táboře), od r. 1916 Eduard Bass
- 1916–1918 slavný kabaret Červená sedma
- 1923–1925 zde provozoval své divadlo Vlasta Burian
- vystupovala tu řada komiků
- v sezoně 1935/36 tu krátce našlo útočiště Spoutané divadlo
- v 60. letech orientace na hudebně-dramatický žánr (konkurence Semaforu)
- zlatá éra Golden Kids (Kubišová, Vondráčková, Neckář): 1968–1970 (poté měla Marta Kubišová zakázáno vystupovat, kvůli kritice invaze vojsk Varšavské smlouvy, a Golden Kids se rozpadli)
- 70. léta: především recitály herců a zpěváků
- od roku 2005 Divadlo Rokoko a Divadlo ABC opět společným subjektem Městských divadel pražských
- stejně jako většina pražských divadel přidává se i ABC k divadelní stávce po 18. listopadu 1989 – místo regulérních představení diskuze a protestní akce, vystupuje zde např. Karel Kryl a další

- **DIVADLO PALACE** – pasáž Jalta, Václavské nám. 43; původně v prostorách kino Jalta, od 1991 Divadlo Jiřího Grossmanna, od r. 2006 Divadlo Palace
- **DIVADLO STUDIO DVA** – od r. 2013 na Václavském nám. 56 v Paláci Fénix (architekt J. Gočár a B. Ehrmann), divadlo v bývalých prostorách kina z r. 1929
- **BURIANOVO DIVADLO** – v prostorách hotelu Adria, divadlo Vlasty Buriana do roku 1928, zde také krátce vystupovali Voskovec a Werich před nastěhováním do Vodičkovy ul. (dnes ABC), posléze kino Hollywood
- mnoho divadel v přilehlých ulicích: **DIVADLO HUDBY** (dnes Divadlo Radka Brzobohatého v Opletalově ul.), **ČINOHERNÍ KLUB** v ul. Ve Smečkách (zde 19. 11. 1989 vzniklo Občanské fórum), **DIVADLO BEZ ZÁBRADLÍ** (dříve také Laterna magika) v Paláci Adria na Národní třídě ad.

DOPORUČENÉ ZDROJE:

- DRBOHLAV, Karel: *20 let Městských divadel pražských: Komorní divadlo, Divadlo Komedie, Divadlo ABC: jubilejní fotografická publikace*. Praha 1970.
- FARNÍK, Jaromír (ed.): *V + W = 100: Vždy s úsměvem. Pocta Jiřímu Voskovci a Janu Werichovi*. Praha 2005.
- HILMERA, Jiří: *Česká divadelní architektura = Czech theatre architecture*. Praha 1999.
- JANKOVSKA, Barbara Teresa: *Divadelní dobrodružství Voskovce a Wericha: Co jste ještě nečetli*. Praha 2012.
- SCHONBERG, Michal: *Osvobozené*. Praha 1992.
- Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1)*. Praha 1998.
- VALTROVÁ, Marie (ed.): *Ornestinum: Slavná éra Městských divadel pražských. Herci vzpomínají*. Praha 2001.
- VANĚK, Jan J.: *Semafor: 40 nezapomenutelných let*. Praha 1999.

📍 Divadla a Václavské náměstí

📷 (Zdroj: ČTK)

Popište detailně, co vidíte na obrázku:

.....

.....

.....

.....

Na jaké divadelní představení se zde lidé podle vás mohou dívat?

.....

.....

Na jaké divadelní představení se podle vás určitě nedívají a proč?

.....

.....

.....

DIVADLO A POLITIKA

Tomáš Garrigue Masaryk se vrátil 21. 12. 1918 z exilu a poprvé tak přijel do nově utvořeného československého státu, jehož byl prezidentem. Hned následující den 22. 12. 1918 zhlédl operu Libuše v Národním divadle a o den později Beethovenova Fidelia v Novém německém divadle (dnes Státní opera).

Objasněte, z jakých důvodů mohla být návštěva obou divadel pro nového prezidenta tak zásadní:

.....

.....

.....

Jaké souvislosti existují mezi divadlem a politikou/společností? Jak ovlivňuje politika/společnost divadlo? A jak divadlo ovlivňuje politiku/společnost? Vypište alespoň čtyři souvislosti:

- 1 –
- 2 –
- 3 –
- 4 –

Znáte nějaké konkrétní situace, kdy divadla sehrála důležitou roli v dějinách? Jaké?

.....

.....

.....

NĚKOLIK VYBRANÝCH DIVADEL Z VÁCLAVSKÉHO NÁMĚSTÍ A JEJICH DIVADELNÍ, POLITICKÉ A SPOLEČENSKÉ OSUDY:

I. Nové německé divadlo (Neues Deutsches Theater)

Dnešní Státní opera, postaveno jako Neues Deutsches Theater v r. 1888.

Německojazyčná a českojazyčná scéna v Praze byla před první světovou válkou značně rozdělená.

Jak píše novinář Egon Erwin Kisch:

„Co každému Pražanu bylo samozřejmé a každému Nepražanu musilo připadat neuvěřitelné, zvláště uvážíme-li tehdejší význam divadelního života, byl fakt, že žádný český občan nechodil nikdy do německého divadla a naopak. Hrála-li v českém Národním divadle pohostinsky Comédie Française [...], nezmínil se německý tisk o tom ani slovem. [...] A zase naopak se konala pohostinská vystoupení v Německém divadle [...], aniž to česká veřejnost brala na vědomí.“

(Zdroj: Bernard Michel: Praha město evropské avantgardy 1895–1928)

Z jakých důvodů se domníváte, že divadelní scéna byla takto rozdělena?

.....

.....

.....

28. 10. 1918 – Vyhlášení nezávislého Československa:

Během večerního představení byl povolán ředitel Nového německého divadla Teweles (německo-židovského původu) z lože, aby mu bylo oznámeno: „*Sokol převzal dozor nad divadlem, připraven hlídat divadlo před davem.*“

Přečtěte si výše uvedený text a osvětlete, proč divadlo mělo být chráněno a před kým?

.....

.....

.....

.....

16. 11. 1920 proběhlo na Václavském náměstí shromáždění, jehož hlavním cílem bylo, jak bylo uvedeno na transparentech: „*Jde se na německé divadlo!*“ – Nové německé divadlo bylo také terčem davu, ale především šlo o zabrání dnešního Stavovského divadla, kde působil na základě smlouvy platné až do r. 1928 německý soubor. V těchto dnech byla představení v Novém německém divadle buď zcela zrušena, nebo se nedohrála. O 19. 11. 1920 se můžeme dočíst: „*Z místních kasáren vyrazilo asi 25 legionářů, kteří se chystají nové divadlo obsadit. Představení bylo zastaveno, hrstka přítomného obecnstva vyzvána k odchodu a skupina dorazila k temnému domu...*“

Zabrání Stavovského divadla 16. 11. 1920 – hned ten den se zde hrála Smetanova Prodaná nevěsta za přítomnosti primátora Prahy Baxy. Kulisy se během odpoledne přenesly svépomocí z Národního divadla.

Policie se k tomu vyjádřila: „*Pražské obyvatelstvo [...] učinilo spravedlnosti zadosť a vrátilo českému obyvatelstvu Velké Prahy, co mu právem náleží.*“

Prezident Masaryk se k této kauze postavil tak, že dal okamžitě předvolat legionáře, kteří se na obsazení divadla významnou měrou podíleli, a vzkázal jim: „*Ať jim řeknou, že takovýmto jednáním rozruší stát a přivedou ho tam, kde jsme byli před 300 lety.*“

(Zdroj: Jitka Ludvová: Až k hořkému konci – Pražské německé divadlo 1845–1945)

Představte si, že o této události z listopadu 1920 máte napsat krátký článek do novin. Jaký titulek byste článku dali?

.....

Přiklonili byste se spíše k názoru policie, či k názoru Masarykovu? Proč?

.....

.....

.....

.....

Druhý den po zabrání divadla se hrála Vrchlického Noc na Karlštejně. Před představením byla pronesena báseň, napsaná přímo pro tuto příležitost:

*[...] Všichni v jedno spjati, jedna pevná hráz,
vzdorující bašta znásobených mass
zde v srdci Čech, v středu naší Prahy,
v Stavovském divadle za dobytými prahy,
jež jsme překročili v nejsvětějším hnutí
a z nichž couvnout nikdo víc nás nepřinutí.
Národe silný, vítězíci,
semknutý v jedno, křivdy trestající,
po ústcích a po strastech,
věz, že jsi doma v těchto zdech,
které napojily tony Smetanovy,
které dnes promluví Vrchlického slovy;
v těch nesmí již zaznít řeč cizí,
jen české slovo čisté a ryzí,
jímž zaplanou v záři věty obě:
Umění vlasti – Národ sobě!*

(Zdroj: Jitka Ludvová: Až k hořkému konci – Pražské německé divadlo 1845–1945)

Přečtěte si pozorně úryvek básně a shrňte v jedné větě jeho hlavní myšlenku:

.....

.....

Báseň hovoří o „naší Praze“ – kdo podle vás do této Prahy spadá a kdo je z ní vyloučen? Kdo patří do „národa silného“?

.....

.....

Stavovské divadlo bylo přidruženo k Národnímu divadlu (platí dodnes) a navzdory soudnímu procesu nebylo nikdy navraceno německému spolku. T. G. Masaryk do divadla už nikdy nevkročil.

II. Osvobozené (a Spoutané) divadlo

Je spojeno s Václavským náměstím, působilo především v suterénních prostorách obchodního domu U Nováků ve Vodičkově ulici 28 (jen několik metrů od Václavského nám.), v letech 1935–1936 účinkovalo v divadelním sále Rokoko (součást paláce Lucerna), na konci 20. let krátce vystupovalo též v sále hotelu Adria (na Václavském nám.). Je neodmyslitelně spjato s autorskou a hereckou dvojicí V+W a také skladatelem Jaroslavem Ježkem.

Voskovec a Werich ve hře Caesar, 1932

 (Zdroj: ČTK)

Jaký výraz ve tváři měli podle vás diváci během tohoto představení? Co všechno jste schopni zjistit o této hře z dané fotky? Jakým způsobem se tato hra mohla týkat politické situace začátku 30. let? Z čeho tak usuzujete?

.....

.....

.....

Od uvedení hry Caesar se Osvobozené divadlo věnovalo především politické satíře.

„Smích je pravda v kostce.“ (Jiří Voskovec)

Jak rozumíte tomuto citátu? Co podle vás vypovídá o charakteru Osvobozeného divadla?

.....

.....

.....

Píseň Civilizace (text: V+W, hudba Ježek), ze hry Osel a stín, 1933

- 1 – Když ještě civilizace nebyla,
 2 – vládla celým širým světem idyla,
 3 – lidi byli jen nahaté opice,
 4 – brontosaurus válcoval jim silnice.
 5 – V poledne mu dali metrák přesličky
 6 – a pak v jeho stínu hráli kuličky.
 7 – Brontosaurus žral, lidoop se smál,
 8 – když dostal hlad, tak si vzal a potom klidně spal.
 9 – K obědu měl datle, k večeři zas jelena,
 10 – z palmy měl paraple, mlíko z vemena.
 11 – Nic nepočítal – nebyly peníze.
 12 – Měl to, co si vzal – nebyla krize, a k tomu:
 13 – času byla fůra, lidi byli nevinný,
 14 – nebyla censura, nečtli noviny.
 15 – Jak dosvědčí předpotopní nálezy,
 16 – diluvium neznalo vynálezy.
 17 – Jednoho dne přišlo lidem za těžký
 18 – chodit líčit na mamuty jen pěšky.
 19 – Vypsali soutěž na vynález kola
 20 – netušíce, co zla kolo vyvolá.
 21 – Každý kolo chtěl, dal za něj co měl,
 22 – ten co kolo vymyslel, čím dále více chtěl.
 23 – Dávali mu škeble, on chtěl pterodaktyla,
 24 – cena kola hnedle závratná byla.
 25 – Chtěl nejméně tisíc slonů
 26 – a pět dinosaurů k tomu,
 27 – všechno se mu zdálo málo.
 28 – Kolo čím dál více stálo.
 29 – Konečně pak přišel na to,
 30 – že chce za to kolo zlato,
 31 – za kulatý jen kulatý,
 32 – tak vznikly peníze.
- 33 – Tak vzniknul člověk bohatý a první krize.
 34 – Protože zlato měli pouze ti, co znali kšeftovat
 35 – a ostatní z nouze začli pracovat.
 36 – Místo jeskyně teď lidi mají dům,
 37 – vynález kola hnali ad absurdum.
 38 – Zapomněli, že kola patřej k vozům,
 39 – všude jsou kolečka a nikde rozum.
 40 – Koleček ze zlata je čím dále víc,
 41 – jenže ta kolečka už neplatěj nic.
 42 – Civilizace není legrace,
 43 – to je moc koleček a vůbec žádná práce.
 44 – My už nejsme lidi,
 45 – my jsme jenom partaje,
 46 – žádný z nás nevidí,
 47 – v čem ta chyba je.
 48 – Nikdo neví kudy na to,
 49 – jeden volá: Zrušte zlato,
 50 – tamten po něm hází bláto,
 51 – ten ví, kolik tamten krade.
 52 – Staří volaj': Zkroťte mladé.
 53 – Ten to řeší čistou rasou.
 54 – Stát brečí nad prázdnou kasou.
 55 – Kdo prej šetří, ten má za tři,
 56 – Slovani jsou všichni bratři.
 57 – Národ volá: Chceme práci!
 58 – Továrny se nevyplácí, v dolech se nefárá.
 59 – A v takové situaci zazní fanfára, že přišel:
 60 – Spásonosný osel, už se věří oslovi,
 61 – jen když nás ten osel hlučně osloví.
- (Zdroj: <http://www.velkyzpevnik.cz/zpevnik/werich-voskovec-jezek/civilizace>)

Přečtěte si text známé písně Civilizace z roku 1933 a vypracujte následující úkoly. Píseň si můžete poslechnout např. zde: <https://www.youtube.com/watch?v=BgS1o2SWpTc>

Jmenujte alespoň tři pozitiva doby, „kdy civilizace ještě nebyla“ (a uveďte čísla relevantních veršů):

.....

.....

.....

„Civilizace není legrace“: V čem podle autorů textu spočívá povaha dnešní civilizace (30. let)? Uveďte příklady. Jsou některé z nich pozitivní?

.....

.....

.....

.....

Podívejte se pozorně na verše 44. až 58. a popište politické a společenské dění krize 30. let, tak jak ji vidí V+W v této písni:

.....

.....

.....

.....

O čem podle vás vypovídá závěrečné dvouverší? Kdo může být onen osel? Co mohli mít autoři na mysli spojením „spásonosný osel“?

.....

.....

.....

.....

Další píseň ze hry Osel a stín s názvem Bůh sud! již otevřeně komentuje politickou situaci v Evropě zmítané hospodářskou krizí a fašismem. Kvůli cenzuře však nesměly zaznívat všechny verše tak, jak vyšly v poválečných vydáních této písně. Se kterými verši podle vás mohla mít předválečná cenzura problémy a proč? Co o cenzuře vypovídá poslední sloka?

.....

.....

.....

.....

Zde je jedna ukázka toho, jak si V+W s cenzurou poradili:

<https://www.youtube.com/watch?v=rIEO0sCWnuA>

Jaké narážky na dění v Evropě je možné v písni najít?

.....

.....

.....

.....

Úvod: Mussolini a Dollfuss se vypravili k Zeusovi poraditi se s ním o politické situaci. To, co se ho zeptali, a to, co jim Zeus odpověděl, vám tady v rychlosti zazpíváme:

1. Od těch dob, co s fašisty jsem ved pochod na Řím, aniž se sám opařím, vždycky něco zavařím, občas kanon, eroplán se Maďarsku dodá, ať se vztekem uhlodá celá ta Malá dohoda. – Historie bez lásky nové svazky tvoří – ať mi nikdo neleze k Jaderskému moři. – Ta bota, co Itálie vyfasovala – už je mi dávno malá – Eia Ei a Allala.

Zeus starý znalec Říma – tento posudek zahřímá:

Proti hladu stvořil jsem vám jídlo – na černou košili vezmi mýdlo – nelituju, že jsem stvořil tvory, šláp jsem vedle tvoře diktátory.

2. To vám bylo po světové válce divadlo – jak to špatně dopadlo – Rakousko se rozpadlo – tenkrát ještě Vídeň držela s Paříží krok – ale dnes je nám Vídeň velká jak starý kaiserock. – Politiku obstaraj cizí diplomati – Bella gerunt allii a Austria platí. – Proč já chudák malej nejsem o kousek větší – sotva jsem zahnal rudé, už mám hnědé nebezpečí.

Zeus historie znalec – prorokoval sklopiv palec.

Vinu dávám císaři a králi – tahat za něj kaštaný to pálí – u dvou ohňů pečeš se jak herink – dělník má hlad, sežere tě Goering.

3. Sám jsem válku prožil jako hrdinný frajtr – jakmile bylo po ní – řku: so geht es nicht weiter. – Z Versailles a Locarna svět nový se narodil – ale mně se nehodil – a proto mám úderný oddíl. – Ich führe das Volk a vůbec nečekám vděku – vedu Německo z dneška až do středověku. – Každý socan, žid, demokrat přede mnou zalez – ať máme všude dales, jen když Deutschland über Alles!

Zeus starý hromovládce – odtušil břitce – a krátce:

Teotonové vždycky měli vlohý – pítí krev a nosit volské rohy – ať si Adolf k středověku míří – aspoň ho tam najdu na pranýři.

4. Zeptat se můžete vše, leč smíte jen říci – to co řekli státníci – ve vládní koalici. – Tím se dospěje, pokavad se toho týče, – k nestrannému názoru podle stranického klíče. – Samozřejmě patří ten případ do komise, – která samozřejmě dle klíče sestaví se. Tím se na všech stranách docílí plné shody – což povede k rozbrojům – čímž uplyne plno vody.

Zeus se trochu zamračil – a rozpačitě naznačil:

Jsem jen bohem ne juris doktorem – nechci nic míti s vaším censorem – vraťte se pěkně k své vládě zpátky – neboť na tohle je Zeus krátký.

(Zdroj: Ježek, Voskovec, Werich: Osel a stín – 5 melodií z revue)

Za první republiky fungovala oficiální cenzura, která kontrolovala vše, co se mělo zveřejnit. Pokud to neodpovídalo dobrým mravům či oficiálním stanoviskům, nebylo možné daný text, píseň či mluvené slovo zveřejnit. O cenzuře V+W hovoří např. zde: <https://www.youtube.com/watch?v=TOF4uhKRj3M>

Z důvodu cenzury nemohl být odvysílán jeden pořad V+W v rozhlase s tímto odůvodněním: Zvukový měsíčník Voskovce a Wericha (29. 5. 1932). – Zpráva z archivu Radiojournalu – ČRo: „*Voskovec a Werich dostavili se k vysílání 10 minut před počátkem relace a předložili text, který jim byl odmítnut. Pánové se na to vyslovili urážlivě o způsobu, jakým jim byla tato relace znemožněna. Text nedodán k cenzuře vůbec, proto literární oddělení nepovoluje vysílání. Dány gramofonové desky.*“

(Zdroj: <http://mluveny.panacek.com/serialy/3581-zvukovy-mesicnik-111-1932-1934.html>)

Z jakého důvodu se domníváte, že byla za první republiky zavedena oficiální cenzura? Jaké argumenty je možné uvést pro cenzuru a jaké proti ní?

.....

.....

.....

Werich shrnul svůj názor na úlohu umění v době politické krize: „Je tu nebezpečí nejen pro kulturu, ale pro lidské životy. Dnes jsme to my, zítra Čapek, pozítří Vančura, pak někdo jiný. Je naší povinností, abychom se už jednou ozvali...“

(Zdroj: Barbara Teresa Jankowska: Divadelní dobrodružství Voskovce a Wericha: Co jste ještě nečetli)

Nebezpečí války a militarismu znázornili např. tímto dialogem o válečném tažení Italů do Habeše ve hře Balada z hadrů (1935):

JEHAN: To víte, že dědeček Nezamysl se rozjel do Habeše?

GEORGES: Docela správně udělal. Kulturní člověk. Já nevím, proč je mezi lidem proti té habešské epizodě takový odpor. Přece když chci civilizovat primitivní národy, musím na to názorně. Ne moc teorie, ale hodně praktických příkladů.

JEHAN: To se ví! Co může takový Habešan vědět o volném pádu! Přece mu tam nebudou vozit Machův padostroj. Něco hodím shora...

GEORGES: ... a když to dopadne, bouchne to.

JEHAN: Ať si všimne!

(Zdroj: Barbara Teresa Jankowska: Divadelní dobrodružství Voskovce a Wericha: Co jste ještě nečetli)

Satirickým výstupem na téma militarismus je i scéna s ručním granátem zachycená ve filmu Svět patří nám: <https://www.youtube.com/watch?v=XjqY9wJkIK0>

Další bádání: Srovnejte poetiku satirických her Osvobozeného divadla zabývajících se tématem válečné hrozby s jiným slavným dramatem vzniklým v této době – s hrou Matka od Karla Čapka. Text hry např. zde: <http://www.mvk.cz/archiv/eknihy/10413.pdf>

Závěrečná píseň hry Panoptikum z r. 1935 Proti větru se proměnila v jakousi hymnu zpívanou po celé ČSR. Zajímavý záznam z tábora pro česky i německy hovořící děti z léta r. 1938 z pohraničí: <https://www.youtube.com/watch?v=4Z8FQSRq61A>

Jaké pocity ve vás tento záznam vzbuzuje? Čím je to dáno?

.....

.....

.....

Politické rozhodnutí stálo i u konce Osvobozeného divadla, kterému byla v listopadu 1938 odebrána koncese s tímto odůvodněním:

Voskovec a Werich ve svých posledních hrách zvláště zdůrazňovali levé tendence [...] celým svým souborem a směrem jsou orientováni až na hranice komunismu a jejich náměty se většinou obíraly zesměšňováním politiky a úřadů, nezdá se zdejšímu úřadu za vhodné, aby v nynější době, kdy velký národ volá po sjednocení, byla část občanstva, a zvláště mládež, vychovávána v tomto směru. (Zdroj: Wikipedia)

Další zajímavé záznamy z Osvobozeného divadla:

Forbíny Těžká Barbora:

<https://www.youtube.com/watch?v=w7oDs9SRMrg>

<https://www.youtube.com/watch?v=amyqcnOgYzM>

Jediný filmový záznam z představení Osvobozeného divadla:

<https://www.youtube.com/watch?v=Xi1TP7khjZk>

Silvestr 1934

https://www.youtube.com/watch?v=CW_A8Jma2Vw

III. Divadlo Semafor

Pasáž Alfa (dříve a nyní opět Stýblova pasáž), Václavské nám. 28

Spojeno zejména s tvorbou Jiřího Suchého a Jiřího Šlitra. Důležitá součást představení tvořila původní hudba. Mnohé písně Semaforu se osamostatnily a jsou známé i mimo kontext představení, v nichž vznikaly.

Znáte nějakou píseň ze Semaforu? Zamyslete se nad jejím textem a stručně ji porovnejte s písněmi Osvobozeného divadla. Pro inspiraci se můžete podívat na písničku Golem z filmu Recital 64, která byla složena coby pocta Osvobozenému divadlu: <https://www.youtube.com/watch?v=Hy8LmWFmNM&list=PLGSItr37zwg-VuNOMwgUcOKKEWXwdSvXs&index=9>

V dobách komunistického režimu neexistovala oficiální cenzura, zato neoficiální ano. Umělci se jejím následkem mohli znelíbit režimu, mohla být zakazována jejich tvorba i jejich veřejné vystupování.

Zážitky Semaforu s cenzurou za normalizace popisují tyto úryvky:

„Zato se Trojan (censor) vyvztekal na Kdyby tisíc klarinetů, kterou jsem nasadil v bláhové víře, že když se to už hrálo, bylo to zfilmováno socialistickou kinematografií a jde o mírovou tematiku, tak snad nemůžeme narazit [...]. Rok jsem s tím člověkem bojoval a přepisoval, on se potom nechal slyšet, že se mnou píše hru [...]. Po roce Klarinety nakonec pustil. Už tam nezbylo nic, co by mohlo vadit.“

„V Supraphonu se třeba polekali písničky Docela malý blbý psíček. Usoudili, že slovo blbý není košer – a nutili autora, aby verš změnil na Docela malý bílý psíček.“ – Jiří Suchý: „Což jsem odmítl, a když jsem rok vzdoroval, vydali to s blbým – a nic se nestalo.“

„Jakýsi důstojník z Kladna práskl za normalizace Jiřího Suchého coby protistátní živel, neboť do písničky Malé kotě napsal: Země je kulatá a místa je tu dost, čímž posluchače prý vyzýval k emigraci.“

(Zdroj: Jan J. Vaněk: Semafor – 40 nezapomenutelných let)

Jak byste charakterizovali cenzuru za normalizace? Jak se liší od prvorepublikové cenzury?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Pasáž Alfa v paláci U Stýblů a exteriér divadla Semafor, 1965

Divadlo Semafor, 2. 11. 1961, Waldemar Matuška a Eva Pilarová, hra Zuzana je zase sama doma

IV. Divadlo Rokoko a Městská divadla pražská (Divadlo ABC – ve stejném sále jako dříve Osvobozené divadlo, Komorní divadlo)

 (Zdroj: ČTK)

Výše uvedená fotografie byla pořízena v Divadle ABC a je na ní znázorněn zpěvák Karel Kryl. Z jaké doby si myslíte, že fotografie pochází, a o jaký typ akce se jedná?

.....

.....

Většina pražských divadel již 18. 11. 1989 nehrála a přidala se ke stávce. Na divadelních pódíích se pořádala setkání. Místo plánovaných představení byli diváci seznámeni s prohlášením českých divadelníků, odsuzujících brutální zákrok policie na Národní třídě 17. 11. 1989 a vyzývajících k protestům proti komunistickému režimu.

Prohlášení divadelníků: „Obracíme se na všechna československá divadla. Vyzýváme vás, abyste se připojila k týdenní protestní stávce tím, že v tyto dny místo naplánovaných představení přečtete naše stanoviska k těmto událostem a nabídneme divadelní prostory k veřejné diskusi.“

Divadla se přidala ke stávce. Herec Jiří Kodet toto rozhodnutí odůvodnil: „Čtyřicet let hrajeme jako blbci, každý večer, a dostali jsme se tam, kam jsme se dostali! Jestli chceme udělat něco víc než dosud, pak nám zbývá jenom nehrát.“

(Zdroj: http://www.totalita.cz/1989/1989_1118.php)

Jak mohou podle vás divadla aktivně ovlivňovat politiku a společenské dění? A mají to dělat? Svě odpovědi dobře zdůvodněte.

.....

.....

Kavárny a hotely na Václavském náměstí

- vždy a zejména v posledních desetiletích 19. století a v prvních desetiletích 20. století byly kavárny důležitou institucí kulturního a společenského života Prahy; byly rozděleny do tříd podle velikosti a služeb – první třída tzv. velkokavárny
- řada kaváren součástí hotelů a obchodních domů; koncertní a taneční kavárny – živá hudba a tanec; v kavárnách často biliárové, šachové, karetní herny
- automaty a mléčné bary – důležité gastronomické služby až do 90. let 20. století
- polní kuchyně na Václavském náměstí: zřízena několikrát v historii, např. za Protektorátu v rámci Winterhilfswerk (válečná zimní pomoc), tento nacistický program zásoboval vojáky a další potřebné jídlem a věcmi ze soukromých zdrojů, a to zejména v zimních měsících, udržoval ducha aktivismu a „dobročinnosti“; z darovaných peněz se každou druhou zimní neděli vařil hromadný Eintopf; nacističtí vůdci se v rámci propagandy nechali fotografovat, jak si na horkém guláši z hromadného kotle pochutnávají; z programů Winterhilfswerk určití lidé vyloučeni (např. Židé); programy fungovaly jak v Říši, tak v Protektorátu
- pozornost na „pražskou kavárnu“ strhly výroky prezidenta Zemana z listopadu 2014

VYBRANÉ HOTELY, KAVÁRNY A JÍDELNÍ AUTOMATY NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ:

- **ZLATÁ HUSA – AMBASSADOR** – Václavské náměstí 5-7, secesní budova, hotely spojené, hotel Zlatá husa postaven 1909–1910, Ambassador r. 1924 přestavěn na hotel, v Ambassadoru dříve známý kabaret Alhambra
- **HOTEL A GRANDKAVÁRNA JULIŠ** – Václavské náměstí 22, architekt Pavel Janák (kubistický a funkcionalistický styl; vznikl 1928–1933; grandkavárna Juliš vyplňovala 4 podlaží (vč. kina, baru), tzv. „průhledová“ kavárna, prosklenou stěnou výhled na náměstí, koncertní a taneční kavárna; za komunismu přejmenován na hotel Tatran, v r. 2003 dokončena rekonstrukce; dnes zde kavárna Šachový Václavák ve 2. patře, vybavena šachovými stolkami a šachovou knihovnou
- **VELKOKAVÁRNA EDISON** – na rohu Na Můstku a Na Příkopě, postavena 1902, dvoupodlažní, v prvním patře měla 15 kulečnických stolů, společně s kavárnou Metropol (na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy ulice) jediná velkokavárna na náměstí před 1. světovou válkou; chodili sem pražští němečtí literáti (Werfel, Pick, Kafka); kavárnu navštívil v r. 1911 Thomas Alva Edison; uzavřena 1926; dnes zde prodejna New Yorker
- **KAVÁRNA BOULEVARD** (později Alfa v pasáži U Stýblů/Alfa) – Václavské nám. 28; slavná taneční kavárna; dnes uzavřena
- **HOTEL ADRIA** – Václavské nám. 26, stoletá tradice, v restauraci původní interiér z r. 1912 s krápníkovou jeskyní

- **GRAND HOTEL EVROPA** (dříve Šroubek, U arcivévody Štěpána) – Václavské nám. 25, ve stylu geometrické secese; udával trend v hotelnictví; přestavěn v r. 1905 architekty Bendelmayerem a Dryákem; v r. 1912 zde jediné autorské čtení Franze Kafky v Praze; 1924 hotel koupil J. Šroubek; v r. 1939 odsud Nicholas Winton organizoval transporty českých židovských dětí do Anglie; 1951 znárodněn a přejmenován na Grand hotel Evropa; hotel nyní v rekonstrukci, plánované otevření 2017
- **KORUNA** – Václavské náměstí 1, postaven 1912–1914 ve stylu pozdní secese architektem A. Pfeifferem, věžovitá „koruna“ na nároží; obchodní, kulturní, společenské a administrativní prostory, byty a ateliéry, v podzemí dříve lázně; v r. 1931 zřízen automat Koruna, středisko rychlého občerstvení, největší automat v republice, zrušen v 90. letech; automat přitahoval jak nejmudší (v 50. letech polévka za 60 haléřů), tak komunistické prominenty; r. 1996 palác zrekonstruován
- **BOUTIQUE HOTEL JALTA** – Václavské nám. 45, unikátní stavba navržena architektem Tenzerem; postaven r. 1958 ve stylu socialistického realismu; na fasádě sochy Jiříkovského zobrazující např. rolníka a rolnici se džbánem čerstvě nadojeného mléka; hotel na seznamu UNESCO; ve třech podzemních podlažích pod hotelem protiatomový kryt pro 150 osob – měl za studené války sloužit jako štábní centrum Varšavské smlouvy; v krytu operovali příslušníci československých tajných služeb při odposlouchávání zahraničních hostů hotelu, kryt má tři metry silné betonové zdi, pod krytem údajně další, dosud utajený kryt pro generální štáb; dnes zpřístupněno veřejnosti jako Muzeum studené války; v 70. letech zde provizorně sídlilo velvyslanectví SRN; bývali zde ubytováni vysocí komunističtí představitelé ze zahraničí
- **LUCERNA** – v pasáži otevřen ve 20. letech první jídelní automat v Praze s vyhlášeným gulášem

DOPORUČENÉ ZDROJE:

- BEER, Fritz: *A tys na Němce střílel, dědo? Českoněmecký Žid mezi komunismem a nacismem*. Praha 2008.
- BENDOVÁ, Eva – DVOŘÁK, Tomáš – HRODEK, Dominik – KOŘÍNKOVÁ, Šárka: *Pražské kavárny a jejich svět*. Praha 2008.
- BENDOVÁ, Eva: *Zahálka, nomádství, angažované pití kávy? O kavárně jako manifestu modernosti*. In: *Historica Pragensia*, č. 4 (2009).
- FIALA, Miloš – HEYDUK, Miloš: *Václavské náměstí v proměnách času*. Česká Kamenice 2009.
- FICOVÁ, Jitka: *Pražské a brněnské kavárny meziválečného Československa v architektuře, literatuře a výtvarném umění*. Diplomová práce na FF MU 2012.
- KOŘÍNKOVÁ, Šárka: *Příběh jedné kavárny. Ukázka dobových poměrů na příkladu kavárny Edison*. In: *Historica Pragensia*, č. 4 (2009).
- LUKEŠ, Zdeněk – HAVLOVÁ, Ester – HNÍDKOVÁ, Vendula: *Emil Králíček – zapomenutý mistr secese a kubismu*. Praha 2005.
- REINEROVÁ, Lenka: *Kavárna nad Prahou*. Praha 2001.
- VČELIČKA, Géza: *Kavárna na hlavní třídě*. Praha 1974.

📍 Kavárny, hotely a stravování na Václavském náměstí

KAVÁRNY

Kavárna není jen zařízením, kde člověk může získat vytouženou dávku kofeinu. Přečtěte si uvedené citáty o pražských kavárnách na konci 19. století a v první polovině 20. století:

„Kavárna je místem, kde lze myšlenky vytvořit a – co je důležité – také nezávazně vyměňovat.“

„V případě uměleckých kavárenských komunit v Praze první poloviny 20. století existovali v kavárně hosté, kteří za celý den, večer ani rok nevyměnili prostředí své oblíbené kavárny za jiný podnik.“

Vítězslav Nezval: „Jakmile jsme se zvedli z Národní kavárny, vědělo se, že náš večer ještě není u konce. Chodili jsme obyčejně nahoru k Julišům do kavárny a tam začínala nová kapitola noci, kapitola ještě poetičtější než kapitoly předchozí, poněvadž jsme nyní pluli poesii bez jakékoliv teorie, bez vesel.“

(Zdroj: Eva Bendová: Zahálka, nomádství, angažované pití kávy? O kavárně jako manifestu modernosti.
In: Historica Pragensia, č. 4)

O slavné velkokavárně Edison Na Můstku: „Zde byly třídní, rasové i finanční protiklady přemostovány“ a kavárna byla „ostře rozdělena, pokud se jednalo o politické nebo duchovní přesvědčení – žádný trockista by si ke stolu komunistů nesesl –, ale vždy jednotná, když šlo o nejvyšší hodnoty, o šálek kávy mokka nebo o sklenici minerálky.“

(Zdroj: Šárka Kořínková: Příběh jedné kavárny. Ukázka dobových poměrů na příkladu kavárny Edison.
In: Historica Pragensia, č. 4)

Milena Jesenská: „A kdo jednou zapadne do lenivé vleklosti životního tempa těchto kaváren, zřídka se prodere kupředu.“

(Zdroj: http://kultura.idnes.cz/okuste-jak-se-zilo-na-kavarenskem-cervenem-plysi-f6j-/literatura.aspx?c=A080307_205645_literatura_jaz)

„Kavárna je především úžasným středoevropským fenoménem [...]. Tato kavárna nebyla jen kavárnou [...], nýbrž primárně společensko-politickou institucí. Lidé se tam šli sejit s přáteli, popovídat si – kaffeeklatsch –, a to také o politice. Byla tedy místem společenské konverzace střední třídy na veřejnosti, včetně témat politických. Šedesát let před první světovou válkou bylo obdobím nesmírného vzestupu střední třídy a její kultury, kterou předtím měla k dispozici jen vyšší třída – aristokracie. [...] Byla místem získávání informací o světě a ze světa.“

(Zdroj: Roman Joch: Co je pražská kavárna, http://ceskapozice.lidovky.cz/prazska-kavarna-symbol-nebo-na-davka-db2-/tema.aspx?c=A141228_161158_pozice-tema_houd)

Na základě těchto citátů napište, jaké funkce kavárna té doby splňovala. Výčet můžete doplnit i o vlastní nápady.

.....

.....

.....

.....

Uveďte, zda v současnosti plní podle vás kavárna stejné funkce, v čem se případně dnes kavárny liší a zda znáte nějaké kavárny, které jsou něčím speciální.

.....

.....

.....

.....

Přestože kavárny v Praze už pozbyly svého dřívějšího významu a na Václavském náměstí už nenajdeme žádnou velkokavárnu jako za první republiky, nadále se vnímají jako určitá instituce. Ukázalo se to například v proslovu prezidenta republiky Miloše Zemana z listopadu 2014, kdy se zmínil o „pražské kavárně“. Prezident ovšem nehovořil o nějaké konkrétní kavárně, ale o lidech, které podle něj „pražská kavárna“ reprezentuje. Zamyslete se nad tím, jací lidé chodí dnes do kaváren. Je pro ně podle vás něco typické, nebo jsou lidé navštěvující pražské kavárny příliš různorodí, než aby bylo možné je paušálně charakterizovat? Svou odpověď zdůvodněte.

.....

.....

.....

.....

V návaznosti na prezidentovo prohlášení se v médiích objevilo mnoho diskuzí o tom, co „pražská kavárna“ znamená. Přečtěte si reakce některých osobností a alespoň ve třech z nich podtrhněte slovní spojení či věty, kterými mluvčí charakterizují současné pražské kavárny a jejich návštěvníky. Uveďte, co podtržená tvrzení podle vás znamenají a zda s nimi souhlasíte, či nikoliv:

Jiří Guth v článku Pražská kavárna: „*Pražská kavárna má mimochodem schopnost, zájem a možnost šířit své názory skoro na vše. [...] Zkusím v rychlosti několik bodů, typických pro velkoměstskou kavárnu: 1) je sebevědomá – myslí si, zčásti odůvodněně, že na ní záleží, protože ovlivňuje celostátní (!) politiky a sdělovací prostředky. [...] 2) má rozhled, ohromné množství impulsů.*“

Saša Uhlová v reakci na článek J. Gutha: „*Ten termín [pražská kavárna] [se] používá jako nadávka, a to je hlavní problém, protože se z něj pak vytrácí analytická rovina [...]. Jako největší problém kategorie pražská kavárna vnímám degradaci některých problémů na ‚pseudoproblémy‘ tím, že se označí za problémy pražské kavárny.*“

(Zdroj obou citací: <http://denikreferendum.cz/clanek/16736-prazska-kavarna>)

Ondřej Kobza, majitel několika pražských kaváren: „*Pražská kavárna není tím, zač ji považují ti, kteří tento pojem užívají hanlivě. Je to prostředí různorodé, názorově, sociálně i lidsky. Život ve městě i v celé zemi obohacuje, aniž by někoho (či něco) omezovala nebo šířila neklid a nenávisť.*“

Michal Semín, ředitel Institutu svatého Josefa: „*Termín pražská kavárna je však staršího data a [...] [váže se] k dosud trvajícím společenství pražských patricijských rodin, utvářenému již na sklonku monarchie a etablovanému v éře první republiky. Jde o hmotně dobře situované rodiny či s nimi spřátelené jedince [...]. Vyznačují se pocitem sociální výlučnosti, je pro ně typické stádní chování a navzdory svému stavovskému zájmu uchovat si svůj sociální status a vyšší hmotné zajištění vykazují příklon ke kulturní a intelektuální levici.*“

Ondřej Slačálek, politolog, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy: „*U každého výrazu je nejdůležitější, kdo a s jakým cílem jej používá. Sousloví pražská kavárna užíval po léta [...] šéfredaktor Deníku Referendum Jakub Patočka, s cílem ukázat převládajícím mluvčím v českém veřejném prostoru, že nejsou v žádném případě reprezentanty většiny z těch, za které mluví. Odlišují je od nich věci, které považují prakticky za samozřejmost: nadprůměrný plat, že jde vesměs o muže ve středním věku, v naprosté většině život a práce v hlavním městě [...].*“

Jiří Dienstbier, ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu: „*Nemíním absolutně ničím pomáhat nálepkovat lidi, dehonestovat je a rozdělovat společnost. Ať si do kavárny chodí, kdo chce, je jedno, zda vypít kafe, minerálku, dát si dort, potkat se s přáteli nebo pracovně, diskutovat.*“

(Zdroj výše uvedených citací: Lidové noviny, 27. prosince 2014)

Tvrzení 1:

.....

.....

Tvrzení 2:

.....

.....

Tvrzení 3:

.....

.....

HOTELY

Na Václavském náměstí se nacházela a nachází řada hotelů: například Zlatá husa – Ambassador, Hotel Juliš, Hotel Adria, Grand Hotel Evropa, Boutique hotel Jalta a mnoho dalších. Na mapě Prahy přesně lokalizujte polohu těchto hotelů a jejich adresu. Můžete využít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>.

Hotel Šroubek na Václavském náměstí,
konec 40. let 20. století

Hotel Šroubek několikrát změnil své jméno. Do r. 1924 se jmenoval U arcivévodý Štěpána, poté Grandhotel Šroubek, od r. 1951 Grand hotel Evropa. Uvedte důvody, které podle vás vedly ke změně jména hotelu:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

 (Zdroj: ČTK)

 (Zdroj: ČTK)

Popište, co výše uvedená fotografie zachycuje a který hotel na ní vidíte:

.....

.....

.....

Zjistěte, v jakém roce byla fotografie pořízena:

.....

Uveďte, z jakého důvodu je daná výzdoba na hotelu v centru Prahy:

.....

.....

.....

 (Zdroj: ČTK)

Fotografie uvedená výše byla pořízena v podzemních podlažích hotelu Jalta. Popište, co fotografie zobrazuje:

.....

.....

Uveďte, z jaké doby tento interiér podle vás pochází a pro koho byl daný prostor určen. Svůj odhad zdůvodněte:

.....

.....

MALÝ EXKURZ DO STRAVOVÁNÍ V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Prohlédněte si fotografii níže a její popisek. Uveďte, kdo podle vás mohou být ti lidé, kteří jídlo servírují a kteří se ho chystají jíst. Všimněte si při tom data, kdy fotografie byla pořízena.

.....

.....

.....

.....

„Eintopf“ – polní kuchyně
na Václavském náměstí,
Winterhilfswerk, zimní výpomocná
akce konaná každou druhou zimní
neděli, zde konkrétně 23. 3. 1941

 (Zdroj: ČTK)

Přečtěte si úryvek z článku, který se vyjadřuje k podobné akci, a případně doplňte a upravte svá tvrzení z předchozího úkolu.

V novinách poplatných protektorátnímu režimu: „Neděle byla zahájena propagačním pochodem dvou setnin vojska a jedné setniny vojenských SS s hudbou. [...] V poledne bylo na Staroměstském náměstí podáváno tradiční jídlo z jednoho hrnce. Rozlehlé náměstí před staroměstskou radnicí bylo ozdobeno prapory hnutí. Jídlo se připravovalo ve vojenských polních kuchyních [...]. Po jídle, kterého se zúčastnilo velké množství lidí a které mělo opět plný úspěch [...].“

(Zdroj: Pražské sbírky na Válečné dílo zimní pomoci. Tradiční jídlo z jednoho hrnce na Staroměstském náměstí, České Slovo, 6. dubna 1943)

Prager Tagblatt a další tištěná média spojená s Václavským náměstím

Václavské náměstí a okolí bylo po dlouhou dobu sídlem mnoha redakcí, tiskáren a nakladatelství.

PRAGER TAGBLATT

- významný německojazyčný liberálně-demokratický deník se širokým okruhem čtenářů, vycházející dvakrát (za 1. světové války i třikrát) denně
- oblíben zejména u příslušníků střední třídy, založen 1875, ani po úspěchu Henleinovy Sudetoněmecké strany v r. 1935 se nestal tribunou německého nacionalismu a zachoval si svou nezávislost až do svého zrušení r. 1939
- na konci 19. století se redakce a tiskárna deníku přestěhovala do Panské ulice 8, nedaleko Václavského náměstí
- do kulturní přílohy přispívali např. Otto Pick, Max Brod, Egon Erwin Kisch, vycházely tu německé překlady českých literárních děl
- do nedělní přílohy Der Sonntag přispívali i čeští autoři, např. Karel Poláček, bratři Čapkové
- při protiněmeckých nepokojích v listopadu 1920 do redakce vtrhnul dav, nadělal velké škody, deník nemohl po několik dní vycházet
- po zabrání Sudet v říjnu 1938 vyvstal pro všechna tištěná média problém s dodávkou papíru (papírenský průmysl soustředěn především v Sudetech) – deníky měly méně stran
- 4. dubna 1939, krátce po vzniku Protektorátu, vyšel Prager Tagblatt naposled, hned poté byl nahrazen německým prokupačnickým tiskem Der neue Tag
- po válce Prager Tagblatt nebyl obnoven a prostory tiskárny byly zabaveny jako nacistický majetek
- další velké pražské německy psané deníky: Deutsche Zeitung Bohemia (rovněž liberální, ale s důrazem na nacionální Němce), Prager Presse (pročesky orientovaný), ve 30. letech také Die Zeit stranící SdP
- **Egon Erwin Kisch** (1885–1948), německy píšící spisovatel a novinář, přezdívalo se mu „zuřivý reportér“, za 2. světové války v exilu v USA
- **Mladá fronta** – sídlila v bývalém sídle Prager Tagblatt v Panské 8
- v srpnu 1968 byla redakce obsazena okupujícími vojsky s cílem zabránit šíření informací o okupaci

MELANTRICH, Václavské nám. č. 793/36 (dnes obchod Marks and Spencer)

- české nakladatelství a vydavatelství, založeno 1898, zaniklo 1999, sídlo na Václavském náměstí od r. 1913
- od 1907 zde vycházel deník České slovo, později Svobodné slovo (1945–1996), mj. tisk Československé strany socialistické
- za první republiky nejvýznamnějším polygrafickým podnikem v Čechách
- za 2. světové války se zde tisklo ilegální Rudé právo a V boj
- od 1945 stranické nakladatelství Národně socialistické strany
- r. 1948 budova zestátněna
- z balkonu budovy v listopadu 1989 promlouvali a zpívali ke shromážděným davům V. Havel, A. Dubček, V. Malý, M. Kubišová, K. Gott, K. Kryl, V. Merta ad.

DOPORUČENÉ ZDROJE:

Německý tisk v Československé republice. In: Němci v Československé republice o sobě. Praha 1937.
Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998.

📍 Prager Tagblatt a další tištěná média spojená s Václavským náměstím

Na Václavském náměstí a v jeho okolí v minulosti sídlila řada důležitých redakcí a nakladatelství. V padesátých letech 20. století zde fungovaly tzv. světelné noviny České tiskové kanceláře, které znázorňovaly aktuální zprávy.

1. 5. 1958, světelné noviny ČTK, Václavské náměstí

 (Zdroj: ČTK)

Prohlédněte si fotografii. Mohla by tato hlavní zpráva vyjít i v současnosti? Svůj názor zdůvodněte.

.....

.....

.....

.....

Zamyslete se nad událostmi posledního týdne a vymyslete titulek, který by se na světelných novinách objevil, kdyby fungovaly i dnes.

.....

.....

NOVINY A (NE)SVOBODA

Přečtěte si prohlášení OSN o svobodě tisku: „*Svobodný přístup k informacím je jedním ze základních předpokladů zlepšování života jednotlivců i celých společností. [...] Svobodný tok informací umožňuje lidem získat kontrolu nad vlastními životy. Je-li přerušeno, ať už z politických či technických důvodů, je ohroženo naše fungování. Všeobecná deklarace lidských práv [...] nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky.*“

(Zdroj: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1401>)

Napadají vás nějaká období či situace z naší historie, kdy byla svoboda tisku potlačena? Jmenujte alespoň dvě taková období a uveďte, v čem tato nesvoboda spočívala.

1

.....

.....

2

.....

.....

Melantrich, redakce Svobodného slova, Václavské náměstí, 1949

Na fotografii vidíte jeden z nejdůležitějších domů Václavského náměstí spojených se světem médií a tisku – Melantrich. Zde sídlila mezi lety 1945 až 1996 také redakce Svobodného slova. Sousloví „svobodné slovo“ tak vévodilo tomuto náměstí i v dobách, kdy „slovo“ nebylo až tak svobodné a kdy to, co tisk psal, bylo určováno názory komunistické vlády (Svobodné slovo bylo vydáváno Československou stranou socialistickou – jednou z loutkových stran komunistického režimu).

Nicméně tento deník hned po 17. listopadu dokázal vyjádřit svou podporu převratovým událostem. Svobodné slovo 21. listopadu 1989 popisovalo dění na Václavském náměstí: „*Hlava na hlavě, ohromné množství lidu se sešlo ke spontánní demonstraci, jakou Praha nezažila už desítky let. Celé hodiny procházel průvod dolů po Václavském náměstí, spořádaně, ukázněně se společnou myšlenkou: demokracie, humanismus, svoboda, nesouhlas se zásahem pořádkových sil po studentském průvodu na počest 17. listopadu.*“

 (Zdroj: ČTK)

Deník Rudé právo hovoří o stejných událostech docela jinak. O studentech a mládeži píše: *„Ta se tak mimoděk, a ne z vlastní vůle a iniciativy stává nástrojem v rukou těch, kteří chtějí rozvrát a destabilizaci, návrat před únor 1948. [...] Obracím se na vás, na všechny dělníky, rolníky, na inteligenci, na mladou generaci, na všechny komunisty, příslušníky politických stran a organizací Národní fronty. Udělejme vše pro to, abychom se zbavili břemene současné vypjaté situace.“*

(Zdroj: <http://www.mediaguru.cz/2014/11/obraz-listopadovych-udalosti-se-v-dobovem-tisku-lisil/#.VKMtL-8BqA>)

Přečtěte si obě zprávy a zaměřte se na to, v čem se liší. Najděte v každé zprávě konkrétní slova, která určují vyznění celého příspěvku (např. „ukázněně“, „břemene“ atd.).

Svobodné slovo:

.....

.....

Rudé právo:

.....

.....

Budova Melantrichu posloužila 24. listopadu 1989 i jako tribuna pro mluvčí listopadového převratu.

24. 11. 1989, pohled na balkon budovy Melantrichu, zleva: Václav Malý, Václav Havel a Alexander Dubček

 (Zdroj: ČTK)

Odsud také Václav Havel v roli prvního řečníka za nově vzniklé Občanské fórum informoval veřejnost o posledním vývoji situace:

„Vážení přátelé, já jsem spisovatel, nikoli táborem řečník. Promluví proto jen velmi krátce. Mám k tomu ještě druhý dobrý důvod. Mám starost, zda nám někdo nevypne elektrický proud. Občanské fórum [...] je

zamýšleno jako okamžitá a prozatímní reprezentace kriticky smýšlející veřejnosti. Může se k němu spontánně přidat kdokoli, a kdokoli se cítí být jeho členem, je jeho členem. Nemá žádné registrované členy, není to žádná organizace. Kterýkoli koncert, představení, kterékoli shromáždění se může přihlásit za jeho členy, pakliže souhlasí s jeho úvodním provoláním [...].“

Jedním ze čtyř požadavků zmíněného provolání Občanského fóra (OF) bylo: „*Občanské fórum žádá, aby toto provolání bylo publikováno v oficiálních československých sdělovacích prostředcích.*“

Zamyslete se nad důvody, proč OF považovalo tento bod za zásadní.

.....

.....

.....

.....

První požadavek ve stejném prohlášení OF zněl:

„Aby ihned odstoupili ze svých funkcí ti členové předsednictva ÚV KSČ, kteří jsou bezprostředně spojeni s přípravou intervence pěti států Varšavské smlouvy z r. 1968 a kteří jsou odpovědní za mnohaletou devastaci všech oblastí společenského života u nás.“

Během zmiňované intervence se také bojovalo o svobodu slova, což ilustruje zvláštní vydání Mladé fronty z 22. srpna 1968:

„Dostáváte toto číslo Mladé fronty ve chvílích, kdy jsou v sázce osudy našich národů na dlouhá desetiletí. Večer 21. srpna obsadila sovětská okupantská vojska redakci a tiskárnu Mladé fronty v Panské ulici, zahrnala nás do jedné místnosti a věznila nás se samopaly po celou noc. Teprve dnes ráno před osmou hodinou se nám podařilo proniknout z obsazené budovy Mladé fronty. [...] Poslední zvláštní vydání ze včerejška nám zabavili a znemožnili nám vydávat svobodnou Mladou frontu. Vydáváme toto číslo Mladé fronty a neustaneme v pravdivém informování, dokud nám to násilná okupantská moc neznemožní.“

Redakce deníků a dalších tištěných médií jsou v neklidných dobách obvyklým terčem násilí. Redakce Mladé fronty sídlila v Panské ulici č. 8. Na stejném místě sídlila před válkou redakce významného německy psaného deníku Prager Tagblatt. Ani tato redakce se neubráníla omezování svobody slova a nakonec i existence – jakožto liberálně-demokratická redakce byla zcela zavřena po vzniku Protektorátu Čechy a Morava

v r. 1939. Tato redakce se ovšem stala terčem rozlíceného davu českých nacionalistů a navrátilivších se legionářů už v listopadu 1920. Tento dav, který byl vyprovokován nacionalistickým českým tiskem (např. deníkem Venkov či Národními listy), se shromáždil na Václavském náměstí. Takto o událostech informuje záznam z Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé:

„Dne 16. listopadu 1920 byla Praha dějištěm neslýchaných a bezmezných násilností a výtržností, jichž obětí byly německé podniky osvětové a vzdělávací, německý majetek, německá práva a tělesná bezpečnost německých občanů. [...] zabránění německého domu, ničení a poškození v četných německých školách a spolkových domech, obsazení Nového německého divadla, násilné vniknutí do redakcí časopisů ‚Prager Tagblatt‘ a ‚Bohemia‘, přerušené vydávání obou těchto německých deníků [...]. Podepsaní se táží: 1. Jak může vláda ospravedlnit, že v hlavním městě státu byly možné revoluční činy tohoto rozsahu a že jim nebylo zabráněno mocenskými

prostředky státu? [...] 4. Je vláda ochotna neprodleně zajistiti nerušené vycházení pražských německých deníků?“

(Zdroj: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/to831_00.htm)

V Senátu 23. 11. 1920 promluvil k těmto událostem senátor dr. Naegle takto (překlad z němčiny): „[...] musíme se ptáti: Čeho se dopustily hlavně německé dítky slovanské matičky Prahy, [...] že se s námi zachází tak barbarským, částečně bestiálním způsobem? [...] V českém tisku [...] se zdůrazňuje [...], že vinu na pobouření a na výstřelcích nesou výhradně nezodpovědné živly. ‚Nezodpovědné živly!‘ Tu snad přece je dovolena otázka: Patří oba páni senátoři, kteří ve čtvrtek odpoledne svými štvavými řeči na Václavském náměstí dali povel ke štvání a k nastávajícím pozdvížením, také k těm nezodpovědným živlům? [...] Od německého domu šlo se k ‚Prager Tagblattu‘, jehož budova byla by [v] okamžiku útokem dobyta. Jak v místnostech redakce i administrace ‚Prager Tablattu‘ právě jako v úřadovnách ‚Bohemie‘ bylo řáděno a pustošeno, takže oba listy, jak známo, po několik dní nemohly vyjíti. ‚Abendzeitung‘, vytištěný pro úterý večer, byl v celém nákladu roztrhán. [...] Často bylo voláno, aby Němci a Židé byli pověšeni na nejbližší svítilně nebo zabiti. [...] Strašné spousty posledních dnů ukázaly také hrozivým způsobem, že my Němci v této zemi, jmenovitě v tomto hlavním městě, jsme den co den ohrožováni na svém hospodářském a kulturním majetku.“

(Zdroj: http://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/ivo/stena/020schuz/S020002.htm)

Národní listy 21. listopadu 1920 ve večerním vydání reagují článkem Doslov z titulní strany a obracejí se zde na pražské Němce takto: „Idea národní není mrtva [...] a nemůže ani zemřít, leda s národem. [...] A váš tisk, pánové, vaše noviny! Lituji toho, že vašim pražským denním listům bylo na několik dnů zabráněno mluvit, lituji toho jako demokrat i jako žurnalista; přečtěte si však, pánové, jen několik posledních čísel své ‚Bohemie‘ – byl by takový ton možný kdekoli jinde na širém světě! List ‚znásilňované menšiny‘, jenž v naší demokratické době přímo hýří výrazy jako ‚tschechischer Mob‘ [česká lůza], jenž bodá a píchá zuřivými slovy jako úpalem zmámený střechek.“

(Zdroj: kramerius.nkp.cz)

Významný český filozof Emanuel Rádl v souvislosti s těmito událostmi obviňuje redaktory Národních listů a agrárního Venkova: „Jsme ve svých citech lidových, vlasteneckých, mravních, kulturních surově uraženi a poníženi tou štvavou, nevzdělanou a nezodpovědnou cháskou žurnalistickou, která způsobila demonstrace, obsazení německých domů, německého divadla, pronásledování Židů, kácení pomníků. [...] Ale my se nedáme, nesmíme dát! To nejkrásnější, co může být vyjádřeno slovem, vlast, je v nebezpečí. [...] Já aspoň, než bych připustil i nejmenší solidaritnost s demonstracemi minulých dní, raději zůstanu třeba sám na celém světě.“

(Zdroj: Jitka Ludvová: Až k hořkému konci – Pražské německé divadlo 1845–1945)

Přečtěte si výše uvedené úryvky. Shrňte stručně pražské události listopadu 1920 (cca 100 slov).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Napište, zdali podle vás a jakým způsobem byla ohrožena svoboda slova během těchto událostí.

.....

.....

.....

.....

.....

V textu Emanuela Rádla jsou novináři nazýváni „štvavou, nevzdělanou a nezodpovědnou cháskou žurnalistickou, která způsobila demonstrace“. Jak tomuto popisu rozumíte? Zamyslete se nad tím, jakým způsobem může tisk ovlivňovat a spoluvytvářet realitu. Znáte nějaké jiné situace, kdy tisk ovlivňuje/ovlivnil veřejné mínění a jednání lidí?

.....

.....

.....

.....

.....

Spory o dům

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 47

- čp. 1601/II, Nové Město, Václavské nám. 47, Praha 1
- neorenesanční dům U Turků (U Saského dvora)
- postavený v r. 1880 architekty Jechenthalem a Hněvkovským
- projekt tehdejší fasády připisován autoru Národního muzea J. Schulzovi
- v roce 1920 realizována nástavba horních dvou pater a úprava průčelí podle projektu inženýrů Duška, Kozáka a Máchy
- v roce 1956 zřízen průjezd do sousedního objektu hotelu Jalta
- v letech 1959, 1978 a 2008 byly upravovány výkladce v průčelí do Václavského náměstí
- v letech 1995–97 proběhla generální rekonstrukce objektu
- vlastník objektu (společnost Flow East) plánuje demolici stavby a realizaci Květinového domu
- plánovaná demolice vyvolává odpor odborné i široké veřejnosti

DOPORUČENÉ ZDROJE:

Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998, s. 659–660.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Spor o demolici – shrnutí sporu o demolici do roku 2013:

<http://www.pravapraha.cz/cs/clanek/bude-nebo-nebude-na-vaclavskem-namesti-kvetinovy-dum>

Text petice Klubu Za starou Prahu:

<http://www.zastarouprahu.cz/kauza/1-vaclavske-namesti-cp-1601/vyvoj-kauzy/4>

Vyjádření veřejného ochránce práv:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/236474-ombudsman-magistrat-chyboval-kdyz-schvalil-demolici-na-vaclavaku/>

Výměna názorů mezi investorem a zástupcem Klubu Za starou Prahu:

http://praha.idnes.cz/osud-domu-na-rohu-vaclavskeho-namesti-a-opletalovy-ulice-pea-/praha-zpravy.aspx?c=A121205_1863217_praha-zpravy_sfo

Zprávy o protestu na Václavském náměstí a video z protestu:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/126453-lide-protestovali-proti-demolici-domu-na-vaclavaku/>

Zrušení povolení zbourat dům:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/276332-povoleni-zbourat-dum-na-vaclavskem-namesti-magistrat-zrusil/>

📍 Spory o dům

(VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 47)

PROMĚNY NÁMĚSTÍ

„... sestupoval jsem po Václavském náměstí, jež vypadalo širší, jako skutečné náměstí. Většina domů byla jednopatrová a zvláště jeho hořejší polovina měla patriarchální vzhled. U Vodičkovy ulice připravala koňská dráha třetího koně, aby zdolala stoupání k Vinohradům. Na rohu Jindřišské ulice bořili dům ‚U Císařských‘, aby ustoupil vznosné novobarokní Ohmannově parádnosti Assecurazioni Generali. Naproti už stál dům Stýblův vedle barokní věžovité budovy někdejšího domu Bergrova se zahradou ‚U Lhotků‘. [...] Na Václavském náměstí bylo ještě dost stavebního prostoru a starých budov... Věru: místem se nešetřilo..., vše dýchalo ještě pohodou sousedské Prahy.“

(Václav Vilém Štech: V zamlženém zrcadle)

Popište, v čem se vzhled Václavského náměstí na přelomu 19. a 20. století odlišoval od současnosti?

.....

.....

.....

.....

Společně pátrejte po pojmech, názvech apod., kterým v textu nerozumíte.

BOURAT, ČI NEBOURAT?

(Demolice v Praze na přelomu 19. a 20. století)

 (Zdroj: Wikipedia.org)

l.:

„A Praha, ta slavná, ta královská, ta historická, ta stověžatá a – jak už tak rád si humbug český říká – ta Praha zlatá, kde není kamene, aby nebyl posvěcen krví našich předků, ale také není kamene, na který by se městská rada neopovážila namířit svou sekeru – ta Praha stále si ještě není vědoma barbarského díla – pustoší a vandalizuje dál a není týdne, ba není dne, aby člověk se strachem nebral noviny do ruky, nedočte-li se tam zas, že nový nějaký ‚genius‘ za souhlasu celé rady povstal s novým návrhem a patronu svou hrozí vložiti i do těch míst, která po tolikerých bouřích a reptání byla za nedotknutelnou: Mostecká věž, židovský hřbitov, synagoga, proražení široké ulice ze Staroměstského náměstí k Vltavě, zboření domů na severní straně Staroměstského náměstí a zastavení jich školní budovou jakousi, Vyšehradská skála s tunelem!“

(Vilém Mrštík: Bestia triumphans)

II.:

„Jedenáctého února (2013) uplynulo 120 let od přijetí asanačních zákonů, v platnost vstoupily 7. dubna 1893. Na jejich základě byla zbořena a nově vystavěna podstatná část pražského Josefova, ale asanace se dotkla i části Starého a Nového Města. Ve stavební historii Prahy je asanace Josefova zásadní událostí. Dokonce tak výraznou, že se termínem pražská asanace často chybně označují i mnohé demoliční zásahy v Praze kolem přelomu 19. a 20. století, ačkoliv s ní neměly nic společného. Slovo asanace znamená ozdravení, v případě města tedy zlepšení těch podmínek života, které jsou ze zdravotního hlediska závadné. Pražský Josefov, bývalé židovské ghetto, měl po této stránce skutečně co zlepšovat. Především šlo o území nízko položené na břehu řeky. Každoroční zvýšení její hladiny při jarním tání či při dlouhotrvajících deštích zaplavovalo sklepy domů, které však ani po zbytek roku nedokázaly vyschnout.“

(Kateřina Bečková, zdroj: www.rozhlas.cz)

Objasněte, v čem se texty od sebe navzájem odlišují? Uveďte, co texty naopak tematicky spojuje.

.....

.....

.....

.....

Označte, který z autorů textu byl očitým svědkem popisovaných událostí.

.....

Vysvětlete, jak rozumíte pojmu „asanace“.

Uveďte důvody, kterými mohly být objasňovány demolice domů:

.....

.....

.....

.....

Sepište krátký novinový článek, ve kterém by byl vyjádřen odmítavý postoj k bourání starých pražských staveb:

.....

.....

.....

.....

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 25 lines spaced evenly down the page.

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 47

(Příklad „dnešní“ diskuze o osudu stavby)

Dům U Turků (U Saského dvora) je novorenesanční dům č. p. 1601 na rohu Václavského náměstí (č. o. 47) a Opletalovy ulice (č. o. 1) v Praze z roku 1880.

Využijte mapy Václavského náměstí a přesně lokalizujte, v jaké části náměstí se tato stavba nachází. (K pátrání můžete použít například aplikaci: <http://www.mapy.cz/>)

Navazující pátrání:

Zjistěte, k jakému účelu stavba sloužila v minulosti.

Proměny domu

 (Zdroj: www.vn47.cz)

 (Foto: David Kumermann)

 (Zdroj: www.vn47.cz)

Budoucnost?

Prohlédněte si výše uvedené fotografie. Podělte se o svůj názor na proměnu tohoto domu. Popište, co se dá z fotografií a vizualizace (3. obrázek) všechno zjistit. Líbí se vám, jak má v budoucnu prostor vypadat?

Navazující úkol:

Diskutujte o tom, zda je v současnosti prospěšné na Václavském náměstí bourat původní stavby. K diskusi se můžete nechat inspirovat například zde:

Shrnutí sporu o demolici do roku 2013:

<http://www.pravapraha.cz/cs/clanek/bude-nebo-nebude-na-vaclavskem-namesti-kvetinovy-dum>

Text petice Klubu Za starou Prahu:

<http://www.zastarouprahu.cz/kauza/1-vaclavske-namesti-cp-1601/vyvoj-kauzy/4>

Vyjádření veřejného ochránce práv:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/236474-ombudsman-magistrat-chyboval-kdyz-schvalil-demolici-na-vaclavaku/>

Výměna názorů mezi investorem a zástupcem Klubu Za starou Prahu:

http://praha.idnes.cz/osud-domu-na-rohu-vaclavskeho-namesti-a-opletalovy-ulice-pea-/praha-zpravy.aspx?c=A121205_1863217_praha-zpravy_sfo

Protesty:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/126453-lide-protestovali-proti-demolici-domu-na-vaclavaku/>

Palác Lucerna

- palác Lucerna je komplex domů postavený na atypické parcele mezi Vodičkovou a Štěpánskou ulicí a Václavským náměstím na místě několika starších domů
- byl postaven mezi léty 1907 až 1920 podle návrhu Ing. S. Bechyně a projektu J. Čamberského a Ing. Václava M. Havla (1861–1921, dědečka bývalého prezidenta) ve stylu pozdní secese a začínajícího modernismu
- záhy po dostavění centrum kulturního a společenského života v Praze. Byl jedním z mnoha míst setkávání lidí různých národností, etnik a sociálních tříd
- blok do Vodičkovy ulice dal podobou své fasády Lucerně jméno (v této části budovy byl otevřen Lucerna bar, restaurace Černý kůň a kino Lucerna)
- později dostavěna část směrem ke Štěpánské ulici, kde se nachází mj. Velký sál
- střecha paláce je jakousi betonovou zahradou, kde se točila řada filmů, dříve byla turistickou atrakcí (dnes v havarijním stavu)
- **obchodní prostory, byty, kanceláře**, sály pro kulturní a společenské účely
- dříve zde nahrávací studio Supraphonu, kde vznikly poklady mluveného slova (např. nahrávky J. Wericha)
- **Mramorový sál**: se sloupy a zrcadly, taneční sál, taneční kurzy po mnoho generací
- **Velký sál**: dokončen 1920, u vchodu obrazy Mikoláše Alše a busta Václava Havla (po 40 let komunistického režimu zde nesměla být), řada důležitých kulturních, společenských a politických akcí, koncipován pro 4000 až 6000 návštěvníků, původně zamýšlen jako kluziště – byť tento záměr nebyl nikdy uskutečněn (proto se hovoří o Lucerně někdy také jako o Ledovém paláci)
- vystupovala zde řada hvězd, např. dirigent Arturo Toscanini, skladatel Richard Strauss, německý spisovatel a dramatik Gerhart Hauptmann, který se s 6 tisíci lidmi zasloužil o největší návštěvnost, vídeňská filharmonie, jazzová legenda Duke Ellington či Louis Armstrong (měl v Lucerně devět po sobě následujících vyprodaných koncertů)
- **Lucerna Bar**: dříve Kabaret Lucerna, působil zde choreograf Joe Jencík, který působil mimo jiné i v Osvobozeném divadle, hrál zde orchestr Teddyho Sinclaira a R. A. Dvorského, vystupoval tu Karel Hašler
- v r. 1909 zde začalo působit **kino Lucerna**, které bylo v r. 1920 jako první kino vybaveno technikou pro promítání zvukových filmů
- v roce 1933, tedy v roce nástupu Adolfa Hitlera k moci, se v paláci Lucerna konal 18. sionistický kongres
- v pasáži visí **socha Kůň** od Davida Černého zobrazující sv. Václava sedícího na obráceném mrtvém koni
- v roce 1949 byla Lucerna v národní správě
- po roce 1989 Lucerna navracena v restituci rodině Havlových, bratrům Ivanovi a Václavovi (který byl už tehdy prezidentem), rodinného majetku se oba zbavili: Václav prodal svou polovinu Chemapolu, Ivan ji převedl na manželku Dagmar, která je stávající majitelkou Lucerny
- dekorativní sochařskou a štukatérskou výzdobu provedl Václav Prokop

DOPORUČENÉ ZDROJE:

- FIALA, Miloš – HEYDUK, Miloš: *Václavské náměstí v proměnách času*. Česká Kamenice 2009.
- FORMÁČKOVÁ, Marie: *Kdyby Lucerna promluvila: Pražský palác ve vzpomínkách Bedřicha, Tomáše a Františka Spurných*. Mnichovice 2009.
- HAVEL, Václav Maria: *Mé vzpomínky*. Praha 1993.
- JANKOVÁ, Yvona: *Palác Lucerna – památka na Prahu změn?* In: *Architekt*, č. 7 (2009), s. 79–81. *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1)*. Praha 1998.
- JUNEK, Václav: *Lucerna: její čas a její lidé. Příběhy z pražské Lucerny*. Brno 2011.
- KOELTZSCH, Ines: *Geteilte Kulturen. Eine Geschichte der tschechisch-jüdisch-deutschen Beziehungen in Prag (1918–1938)*. München 2012 (plánuje se překlad do češtiny).
- NOVÝ, Otakar: *Ohňostroj pražských barů a lokálů*. Praha 1995.

📍 Palác Lucerna

Palác Lucerna z Vodičkovy ulice

Foto: VitVit Wikimedia Commons

(Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pal%C3%A1c_Lucerna_Praha_02.JPG)

Kino Lucerna – detail

(Zdroj: ČTK)

Podívejte se na fotografie paláce Lucerna výše a napište pět přídavných jmen charakterizujících tuto budovu (můžete vycházet i z toho, jak Lucernu znáte sami):

.....

.....

Palác Lucerna byl postaven v letech 1907 až 1920 podnikatelem Ing. Václavem Havlem, dědečkem někdejšího prezidenta Václava Havla. Napište alespoň tři přídavná jména, kterými Lucernu popisovali lidé v roce jejího dokončení:

.....

Při slavnostním otevření Velkého sálu Lucerny dne 25. 12. 1920 zazněl tento uvítací projev, přednesený synem stavitele Václavem M. Havlem (zkráceno). Přečtěte si ho a vypracujte úkoly níže:

„Dámy a pánové!

Převzal jsem úkol, pro mne velmi významný, a to uvítati Vás v této síni jménem svého otce inženýra Havla [...]. Dovolte mi však, abych [...] krátce přehlédl, co podnikavost a vytrvalost jeho vryla v mou duši: poznal jsem, co znamená pracovati s láskou! Poznal jsem význam práce tvořivé, která přináší uspokojení i radost. Když to, co si v myšlenkách představoval, dovedl vybudovat a oživit! [...] [Já] chci hlavně ukazovat lidem, co je příčinou a podmínkou úspěchu každé práce a akce, co to je poctivý život, co to je podnikavost – a co to je radost – radost z úspěchu! [...] Vždyť nechceme nic víc než ve všem pravdu, poctivost a pochopení, že člověk je veden duchem, který myslí, který cítí!

To je také jediné neteoretické východisko z dnešní těžké doby, doby tíživého materialismu. Jen tak možno docílit skutečného ulehčení sociálního i hospodářského života. [...] Potřebujeme to, co sílilo naše velikány v nejslavnějších i nejtěžších dobách. Potřebujeme nejhlubší ideu našeho národa, ztělesněnou v Husovi a Komenském. To zasahuje do skutečného života člověka, boháče i chudáka – dnes kapitalisty i dělníka! [...] Velký sál je první velká síň v republikánské Praze, odevzdávaná uměleckým a společenským účelům.“

(Václav Maria Havel: Mé vzpomínky, str. 47–50)

Vyjmenujte alespoň tři hodnoty, které autor proslvu vyzdvihuje jako důležité při budování Lucerny:

.....

Kdyby byl nějaký palác na místě Lucerny postaven dnes, co z výše uvedeného proslvu by při slavnostním otevření určitě nezaznělo?

.....

.....

.....

Jaké hodnoty by byly vyzdvihovány dnes?

.....

.....

.....

.....

Stavitel Lucerny popisoval svůj záměr před stavbou takto: „*Novostavba nalézati se bude v nejpřednější poloze Prahy a tvořiti bude širokou pasáž, spojující ulici Vodičkovu se spodní částí ulice Štěpánské, zcela blízko Václavského náměstí. [...] v této poloze nalézají se nejdražší a nejlepší krámy...*“

(Václav Maria Havel: Mé vzpomínky, str. 42)

Kromě kanceláří, obchodů a bytů se v Lucerně nachází kino, řada koncertních a divadelních sálů. Co byste na dané parcele postavili vy dnes, kdyby na ní nestál palác Lucerna? Odůvodněte svůj návrh.

Co postavit:

.....

Odůvodnění:

.....

.....

Napište proslov ke slavnostnímu otevření této budovy (max. 200 slov)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Navazující aktivita: Architektka Yvona Janková napsala: „Přes všechna úsilí, čas i peníze byla Lucerna dostavěna a svým architektonickým výrazem zapadla do změněného měřítka Prahy na přelomu 19. a 20. století. [...] Čas se však neúprosně podepsal i na této zajímavé a významné architektuře. [...] Lucerna se chystá na rekonstrukci. Těšme se tedy na slovo současných architektů, jak si s tímto úkolem poradí.“

(Zdroj: Yvona Janková: Palác Lucerna – památka na Prahu změn? In: Architekt, č. 7 [2009], str. 81)

Jakou rekonstrukci byste navrhli vy? Zachovali byste původní ráz Lucerny, nebo byste ho radikálně změnili? Využili byste budovy ke stejným, nebo jiným účelům? Vypracujte stručný návrh architektonického řešení rekonstrukce.

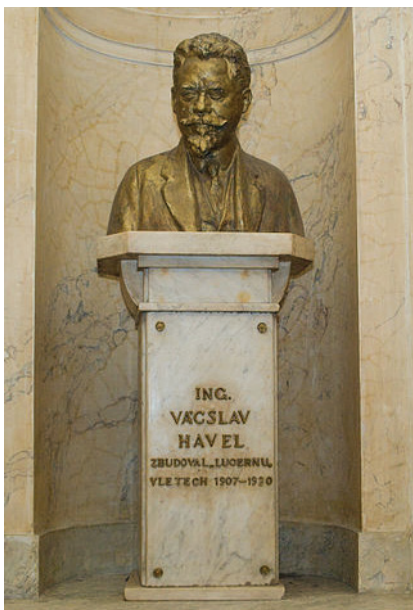

Foto: Luděk Kovář, Wikimedia Commons¹

Busta zakladatele Lucerny Ing. Václava Havla od J. Štursy

Busta stavitele musela být v období komunismu odstraněna, na své místo v Lucerně se vrátila až po r. 1989. Z jakého důvodu tomu tak bylo? Při přemýšlení vám také může pomoci tento text: „8. února 1975 česká televize zahajovala seriál o vynikajících osobnostech našeho státu. [...] byla správně líčena záslužná osobnost a konstruktérská vynalézavost skromného nepartajníka akademika Bechyněho. [...] Nesprávně bylo tam uvedeno, že originální betonová konstrukce Lucerny byla mu zadána ‚společností‘ Lucerna po mezinárodní soutěži. [...] Jméno mého otce přitom vůbec nepadlo. Profesor Bechyně je chtěl uvést [...], ale musel je vynechat. Jako by u nás nikdy neexistovalo soukromé podnikání, a tudíž ani soukromý podnikatel, zesnulý před pětadesáti roky!“

(Václav Maria Havel: Mé vzpomínky, str. 47–45)

¹ (Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pal%C3%A1c_Lucerna#mediaviewer/File:%C5%A0tursova_busta_V%C3%A1clava_Havla_-_Lucerna_P1072059.jpg)

Autoři metodických listů

MILAN HES: didaktik dějepisu, autor literatury faktu. Vyučuje na gymnáziu v Praze 4, je členem občanského sdružení PANT a pravidelným přispěvatelem portálu www.moderni-dejiny.cz. Badatelsky se zabývá regionálními dějinami Kladenska a Slánska, vzájemným vztahem fenoménů dějin a paměti a oborovou didaktikou dějepisu. Od roku 2005 pravidelně publikuje v odborných a populárně naučných časopisech. V roce 2012 vydal v nakladatelství Epoque publikaci *Čekání na smrt*, pojednávající o rodinném táboře českých Židů v Osvětimi. Pro stejné nakladatelství připravil v roce 2013 k vydání knihy *Promluvili o zlu: Holocaust mezi dějinami a pamětí* a *Dny strachu: Osudy slovenských Židů za vlády Jozefa Tisa*. Podílel se na přípravě metodických materiálů pro výuku moderních dějin na základních, středních a vysokých školách. Jako lektor se věnuje práci se školními historickými prameny.

Autor úvodního textu Místo paměti – paměť místa, učitelských i žákovských listů o Národním muzeu, kinech, obchodních domech a sporech o dům na Václavském náměstí.

TEREZA REJŠKOVÁ: Vyučuje angličtinu a svět v souvislostech na gymnáziu při Lauderových školách v Praze. Působí v Židovském muzeu v Praze jako jedna z metodiků projektu *Naši nebo cizí?*. Pro občanské sdružení InBáze spoluvytvářela metodiku vzdělávacího programu pro interkulturní pracovníky. Je spoluautorkou metodiky interkulturního vzdělávání projektu Stereotýpek v nás, který zaštiťovalo MKC Praha. Působí také jako lektorka.

Autorka učitelských i žákovských listů o divadlech, kavárnách, paláci Lucerna a tištěných médiích spojených s Václavským náměstím.

Heuristická podpora: Pavel Baloun a Michael Polák

Realizační tým projektu Praha sdílená a rozdělená: Anna Pokorná a Veronika Simonová

Grafika: Martina Vaňková Dvořáková

Jazyková korektura: Lucie Zikmundová